

T.C.

İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

**MURAT GÜLSOY'UN GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE
ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

BİTİRME ÇALIŞMASI

Hazırlayan: Sevgi HANCI (1302030444)

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hacer GÜLŞEN

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

**MURAT GÜLSOY'UN GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE
ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI: Sevgi HANCI

ÖĞRENCİNİN NUMARASI: 1302030444

SINAV TARİHİ: 18/05/2017

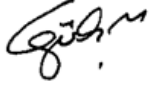
SINAV YERİ: İstanbul Kültür Üniversitesi

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Hacer GÜLŞEN

Jüri Üyeleri

Yard. Doç. Dr. Hacer GÜLŞEN

Danışman

Prof. Dr. Ömür CEYLAN

Üye

Yard. Doç. Dr. Bahtiyar ASLAN

Üye

Yard. Doç. Dr. Kayhan ŞAHAN

Üye

Öğr. Gör. İsa KOCAKAPLAN

Üye

ÖZET

Türk edebiyatında modernist/postmodernist açılımlar yetmişli yıllarda, Oğuz Atay'ın “Tutunamayanlar” adlı eseriyle kendini göstermeye başlamıştır. Yusuf Atılgan, Bilge Karasu, Orhan Pamuk ve İhsan Oktay Anar gibi yazarların eserleriyle, modern/postmodern edebiyatın en başarılı örnekleri ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada, günümüz postmodern yazarlardan biri olan Murat Gülsoy'un “Gölgeler ve Hayaller Şehrinde” adlı eserinin incelemesi yapılmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay ve Orhan Pamuk'un eserlerinde sıkça karşılaştığımız Doğu-Batı meselesi, “Gölgeler ve Hayaller Şehrinde” romanında Fuat isimli melez bir gencin yaşadığı kimlik karmaşası etrafında, özgün bir şekilde işlenmiştir.

Birinci bölümde, Murat Gülsoy'un hayatı ve eserleri ele alınmıştır. İkinci bölümde ise “Gölgeler ve Hayaller Şehrinde” romanı materyal unsurlar; bakış açısı ve anlatıcı, şahıs kadrosu, zaman, mekân, dil ve üslup çerçevesinde incelenmiş, romanda yararlanılan; mektup, bilinç akımı, geriye dönüş, montaj ve diyalog tekniklerinin kullanım alanları açıklanmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde “Gölgeler ve Hayaller Şehrinde” romanındaki postmodernist öğeler incelenmiştir. Gülsoy, çok katmanlı bir yapıya sahip olan “Gölgeler ve Hayaller Şehrinde” romanında postmodern edebiyatın; üstkurmaca, metinlerarasılık, tarih ve sembol unsurlarını kullanmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Murat Gülsoy, Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, roman, gölgeler, hayaller, postmodernizm.*

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖNSÖZ.....	iii
FOTOĞRAF VE BELGE LİSTESİ	v
GİRİŞ	1

I.BÖLÜM

1.MURAT GÜLSOY.....	3
1.1.MURAT GÜLSOY'UN HAYATI.....	3
1.2.MURAT GÜLSOY'UN ESERLERİ.....	4
1.2.1.Romanları.....	4
1.2.2.Öyküleri	4
1.2.3.İncelemeleri	4

II.BÖLÜM

2.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE.....	5
2.1.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE ROMANININ ÖZETİ.....	5
2.2.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE ROMANINDAKİ MATERİYAL UNSURLAR	10
2.2.1.Bakış Açısı ve Anlatıcı	10
2.2.2.Şahıs Kadrosu	12
2.2.2.1.Avukat	12
2.2.2.2.Fuat.....	13
2.2.2.3.Alex	17
2.2.2.4.Sabahattin Bey	19
2.2.2.5.Isabelle	20

2.2.2.6.Marcel	20
2.2.2.7.Charles	21
2.2.2.8.Evelyn ve Margaret	22
2.2.2.9.Mösyö Arakel.....	22
2.2.2.10.Hamdi Bey	22
2.2.2.11.Halide	23
2.2.2.12.Beşir Fuat	24
2.2.2.13.Ahmet Mithat Efendi.....	27
2.2.3.Zaman	27
2.2.4.Mekân	32
2.2.5.Dil ve Üslup.....	36
2.3.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE ROMANINDAKİ TEKNİK	
UNSURLAR.....	39
2.3.1.Mektup Tekniği.....	39
2.3.2.Bilinç Akımı Tekniği	40
2.3.3.Geriye Dönüş Tekniği.....	41
2.3.4.Montaj Tekniği	42
2.3.5.Diyalog Tekniği	45
2.4.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE ROMANINDAKİ	
POSTMODERNİST ÖGELER	47
2.4.1.Metinlerarasılık.....	47
2.4.2.Üstkurmaca/Oyun	51
2.4.3.Tarih.....	53
2.4.4.Sembol	54
2.4.4.1.Rüya	54
2.4.4.2.Kuyu	57
2.4.4.3.Takip Edilme	58
2.4.4.4.Saat.....	58
2.4.4.5.Melek	59
2.4.4.6.Gölgeler ve Hayaller	60
SONUÇ.....	61
KAYNAKÇA	63

ÖNSÖZ

“Murat Gülsoy’un Gölgele ve Hayaller Şehrinde Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme” adlı tezimiz; yazarın edebi hayatı ve eserin incelemesi olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde Murat Gülsoy’un biyografik bilgilerine ve eserlerine yer verilmiştir. Murat Gülsoy’un özel hayatıyla ilgili pek fazla bilgi bulunmaması sebebiyle edebi hayatı üzerinde durulmuştur. Eserin özeti verilerek; materyal, teknik ve postmodern unsurların incelenmiş olduğu ikinci bölüm, tezin en kapsamlı bölümüdür.

Postmodernizmin üstkurmaca unsurundan yararlanarak romanın yapısını oluşturan Gülsoy, Fuat isimli karakterin İstanbul’a ve kendi içine yaptığı yolculuğu anlattığı mektupları, okura çeviri metin olarak sunmuştur. II. Meşrutiyet sonrası İstanbul’a yapılan bu yolculukla ve Fuat’ın melez bir karakter olmasıyla, Türk romanlarında sıkça karşımıza çıkan Doğu-Batı meselesi “Gölgele ve Hayaller Şehrinde” romanında da konu edilmiştir.

Murat Gülsoy, psikoloji eğitimi almasının da etkisiyle romanın ana kahramanı Fuat’ın psikolojik altyapısını detaylı olarak kurmuştur. Fuat’ın psikolojisinin ayrıntılı olarak incelemesine, şahıs kadrosu bölümünde Fuat başlığı altında yer verilmiştir.

Mektup-roman tarzında yazılmış olan “Gölgele ve Hayaller Şehrinde” adlı eserin çeviri metin olarak kurgulanması sebebiyle roman boyunca çevirmen ve yayıncı tarafından çeşitli dipnotlar verilmiştir. Tezimizin ilgili kısımlarında bu dipnotlar belirtilmiş, romanda bahsi geçen kartpostalların ve bazı sembolik unsurların fotoğraflarına, tezin akışına uygun bir şekilde yer verilmiştir.

Tezimizde materyal ve teknik unsurları incelerken Prof. Dr. Mehmet Tekin’in “Roman Sanatı Romanın Unsurları 1” adlı eseri, postmodernist öğelerin incelenmesinde ise Prof. Dr. Yıldız Ecevit’in “Türk Romanında Postmodern Açılımlar” adlı kitabı ana kaynak olarak kullanılmıştır. Tezimizi hazırlarken yararlandığımız diğer kaynaklar, dipnot ve kaynakçada verilmiştir.

Murat Gülsoy’un 2014 yılında yayımlanan kitabı “Gölgele ve Hayaller Şehrinde”, basıldığı yıl Sedat Simavi Edebiyat Ödülü’ne layık görülmüştür. Prof. Dr. Handan İnci, Doç. Dr. Seval Şahin gibi değerli edebiyatçıların “Gölgele ve Hayaller

Şehrinde” romanıyla ilgili makaleleri bulunmasının yanı sıra romanla ilgili detaylı bir çalışma yapılmamıştır.

Bu çalışma sürecinde ilgi ve yardımlarını eksik etmeyen danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Hacer Gülşen’e, bugünlere gelmemde emeği geçen diğer hocalarıma, aileme, beni ilgi ve sevgileriyle hiç yalnız bırakmayan arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Sevgi HANCI

FOTOĞRAF VE BELGE LİSTESİ

Belge 1: Ahmet Hamdi Tanpınar ve Kedisi.....	23
Belge 2: Kartpostal 1.....	29
Belge 3: Kartpostal 2.....	30
Belge 4: Kartpostal 3.....	30
Belge 5: Romanın Kapağındaki Melek.....	60

GİRİŞ

“Murat Gülsoy’un Gölgele ve Hayaller Şehrinde Eseri Üzerine Bir İnceleme” adlı tezimizin birinci bölümünde Murat Gülsoy’un edebi hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümde ise “Gölgele ve Hayaller Şehrinde” romanının incelemesi yapılmıştır.

Yazar ve akademisyen Prof. Dr. Murat Gülsoy, yazı hayatına Hayalet Gemi adlı dergide yazdığı hikayelerle başlamıştır. Yayımlanan ilk kitabı Oysa Herkes Kendisiyle Meşgul, Hayalet Gemi dergisinde yazmış olduğu on iki hikâyeden oluşmaktadır. Abbie Hoffman’ın “Steal This Book” adlı kitabından ilham alarak adını verdiği “Bu Kitabı Çalın” isimli eser ise Gülsoy’un yayımlanan ikinci hikâyeye kitabıdır ve 2001 Sait Faik Hikâyeye Armağanı’nı almıştır. Bu Kitabı Çalın eserinde yazar, kurmaca ve gerçeği bir arada vermiş; metinlerarasılık, üstkurmaca gibi postmodern özellikleri kullanmıştır. Alemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikâyeler, Binbir Gece Mektupları adlı hikâyeye kitaplarında Gülsoy, yazma eylemini konu edinmiştir.

İnternet ortamını etkin bir şekilde kullanan Murat Gülsoy, tek bir yayın alanında kendini sınırlamamış; Belki de Gerçekten İstiyorsun, Kâbuslar, Bize Kuş Dili Öğretildi adlı hikayelerini altkitap.com sitesinde elektronik kitap formatında yayımlanmıştır.

Murat Gülsoy’un yayımlanan ilk romanı, iki paralel öykünün üstkurmaca yapıyla birbirine bağlanmış olduğu, Bu Filmin Kötü Adamı Benim’dir. Bu roman, 2004 yılı Yunus Nadi Roman Ödülü’nü almıştır. Gülsoy’un üçüncü romanı olan İstanbul’da Bir Merhamet Haftası, deneysel bir nitelik taşıması sebebiyle Türk edebiyatında farklı bir yere sahiptir. Parçalı bir yapıya sahip olan İstanbul’da Bir Merhamet Haftası; yedi günde, yedi farklı kişi tarafından, yedi resim hakkında yazılmış metinlerin bir araya toplanmasıyla oluşmuş bir romandır. Murat Gülsoy’un metinlerarası ilişkiden yoğun olarak faydalandığı ve iki üstkurmaca metnin iç içe geçtiği; Baba, Oğul ve Kutsal Roman adlı roman, 2012 Notre Dame de Sion Edebiyat Ödülü’ne layık görülmüştür.

Murat Gülsoy, Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık adlı kitabında anlatı kurmanın yollarını, 602. Gece Kendini Fark Eden Hikâye adlı kitabında ise modernizmin ve postmodernizmin yapısal yönlerini eserler üzerinden incelemiştir.

Tezimizin konusunu oluşturan Gölgele ve Hayaller Şehrinde romanı, 2014 yılında yayımlanmış ve aynı yıl Sedat Simavi Ödülü'nü almıştır. Gölgele ve Hayaller Şehrinde eseri, Doğu ile Batı arasında kalmış olan Fuat karakterinin, İstanbul'a yaptığı yolculuğu ve geçmişin gölgelerinde babasının izini sürmesini anlatan bir mektup-romandır.

I. BÖLÜM

1.MURAT GÜLSOY

1.1.MURAT GÜLSOY'UN HAYATI

Prof. Dr. Murat Gülsoy, 1967 yılında İstanbul'da doğdu. Kabataş Lisesi'ni bitiren Gülsoy, Boğaziçi Üniversitesi'nde Elektrik-Elektronik Mühendisliği ve Psikoloji eğitimi gördü. İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Biyomedikal Mühendisliği programında doktora yaptı. 1992-2002 yılları arasında Selçuk Akman ve Nazlı Ökten ile birlikte Hayalet Gemi dergisini çıkardı. 2000 yılından beri Boğaziçi Üniversitesi Biyomedikal Mühendisliği Enstitüsü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Murat Gülsoy'un Hayalet Gemi'de yazdığı hikâyelerden seçilerek hazırlanan ilk kitabı "Oysa Herkes Kendisiyle Meşgul" 1999 yılında yayımlandı. "2001 yılı Sait Faik Hikâye Armağanı, "Bu Kitabı Çalın" adlı kitabına, 2004 yılı Yunus Nadi Roman Ödülü, "Bu Filmin Kötü Adamı Benim", 2013 yılı Notre Dame de Sion ödülü "Baba Oğul ve Kutsal Roman", 2014 yılı Sedat Simavi Edebiyat Ödülü "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde" adlı romanlarına verildi. Öykü ve romanları çeşitli dillere (İngilizce, Fransızca, Almanca, Çince, Japonca, Makedonca, Rumence, Bulgarca, Arnavutça, Arapça) çevrilmektedir. Açık Radyo'da 1995-2002 yılları arasında Hayalet Gemi, Simgeler Sözlüğü, Ubor Metenga gibi programlarda yer almış olan Gülsoy 2010-2013 yılları arasında TRTTÜRK kanalında Açık Şehir programında Sinemada Edebiyat Uyarlamalarını hazırlayıp sunmuştur. Murat Gülsoy aynı zamanda 2004 Yılından beri Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi'nin Genel Yayın Yönetmenliği ve 2014 yılından beri Boğaziçi Üniversitesi Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Araştırma Merkezi müdürlüğü görevini sürdürmektedir." ¹ Murat Gülsoy aynı zamanda Boğaziçi Üniversitesi'nde Yaratıcı Yazarlık dersleri vermektedir. 2004 yılında yayımlanan "Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık" adlı kitabında okunaklı bir anlatı kurmanın yollarını anlatan Gülsoy,

---

¹ <http://muratgulsoy.com/hakkinda/> Erişim: 10.12.2016

“602.Gece” isimli inceleme kitabında modernizm/postmodernizm üzerine görüşlerine yer vermiştir. Murat Gülsoy, Attila Durak ve Zeynep Uysal ile birlikte Nâzım Hikmet’in doğumunun yüz on beşinci yılında “Nâzım’ı Yazarlar: 1902-2017” isimli bir kitap hazırlamıştır.

1.2.MURAT GÜLSOY’UN ESERLERİ

1.2.1.Romanları

1. Bu Filmin Kötü Adamı Benim, 2004, CAN Yayınları
2. Sevgilinin Geciken Ölümü, 2005, CAN Yayınları
3. İstanbul’da Bir Merhamet Haftası, 2007, CAN Yayınları
4. Karanlığın Aynasında, 2010, CAN Yayınları
5. Baba, Oğul ve Kutsal Roman, 2012, CAN Yayınları
6. Nisyan, 2013, CAN Yayınları
7. Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, 2014, CAN Yayınları
8. Yalnızlar İçin Çok Özel Bir Hizmet, 2016, CAN Yayınları

1.2.2.Öyküleri

1. Oysa Herkes Kendisiyle Meşgul, 1999, CAN Yayınları
2. Bu Kitabı Çalın, 2000, CAN Yayınları
3. Belki de Gerçekten İstiyorsun, 2000, altkitap.com
4. Âlemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikâyeler, 2002, CAN Yayınları
5. Binbir Gece Mektupları, 2003, CAN Yayınları
6. Bu An’ı Daha Önce Yaşamıştım, 2004, CAN Yayınları
7. Kâbuslar, 2006, altkitap.com
8. Bize Kuş Dili Öğretildi, 2008, altkitap.com
9. Tanrı Beni Görüyor mu?, 2010, CAN Yayınları

1.2.3.İncelemeleri

1. Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık, 2004, CAN Yayınları
2. 602. Gece Kendini Fark Eden Hikâye, 2009, CAN Yayınları

II. BÖLÜM

2.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE

2.1.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE ROMANININ ÖZETİ

Roman 1968 yılında bir avukatın Sahaflar Çarşısı'nda deri ciltli bir defter bulmasıyla başlar. Deri ciltli defterin içinde Marsilya'dan kalkan bir gemiyle İstanbul'a gelen Fuat isimli gencin Paris'teki arkadaşı Alex'e yazdığı mektupların metinleri bulunmaktadır. Avukat, 21 Ağustos 1908 tarihinde başlayıp 1909'a kadar yazılmış olan mektup metinlerini Fransızcadan Türkçeye çevirmeye karar verir. Mektuplarda sözü edilen kişileri, yer isimlerini ve mektupların yazıldığı dönemi araştıran avukat, beş yılın sonunda tercümesini bitirir. Avukat tercüme yaptığı süre boyunca mesuliyetlerini yerine getiremediği düşüncesiyle deri ciltli defteri yazıhanedeki çekmecesine kilitler. 1979 yılında yazıhaneye giren hırsızın defteri çalmasıyla avukat daktiloda yazmış olduğu tercümeyi bir yayınevine göndermeye karar verir. Tercümesini yaptığı orijinal metin elinde olmadığı için bu fikirden vazgeçen avukat, defteri yeniden çekmecesine koyar. 1998 yılında çocuğunun başka bir ülkeye yerleşmiş olmasıyla ve eşini kaybetmesiyle yalnız kalan avukat, tercümesinin başına defteri buluş hikâyesini ve tercüme sürecini anlattığı, romanın çerçeve hikâyesini oluşturan bu girişi yazar.

Roman, Fuat'ın mektuplarını yazdığı deri ciltli defterdeki yazıların çevirisiyle devam etmektedir. Fuat'ın Fransa'daki arkadaşı Alex'in hediyesi olan bu defter, Alex'in yazdığı Rimbaud'un Sarhoş Gemi şiiriyle başlar. Fuat, Alex'e yazdığı ilk mektupta L'illustration gazetesindeki patronu Mösyö Girard'ın isteği üzerine, hürriyetin ilanı ile ilgili haber yazmak için gazetenin fotoğrafçısı Marcel ile birlikte Marsilya'dan kalkan bir gemiyle İstanbul'a gitmektedir. Fuat'ın bu gemiye binmesinin sebebi babasının cenazesini İstanbul'a götüren Sabahattin Bey ile röportaj yapabilmektir. Fuat'ın mektuplarında Alex'in hastalığı nedeniyle Paris'te bir sanatoryumda kalmakta olduğu bilgisi vardır.

Fuat güvertede otururken, fırtınanın en şiddetli saatlerinde Isabelle ile tanışır. Fırtına sırasında Isabelle'in fenalaşan annesine yardım eden Fuat, Isabelle'i tanıdıkça ona olan ilgisi artar ve Isabelle'e âşık olur.

Fuat güvertede şans eseri bir beyle tanışır. Bu kişinin Sabahattin Bey olduğunu öğrenince kendisini tanıtır ve İstanbul'daki hürriyet meselesinden bahsederler. Messina'ya geldiklerinde Fuat, Isabelle ve annesini yaşayacakları yere kadar götürür ve orada ayrılırlar. Ertesi gün Fuat, Marcel ile birlikte Sabahattin Bey'le röportaj yapar. Geminin İstanbul'a yanaşmasıyla Fuat, İstanbul'da yaşadığı zamanları hatırlar. Paris'ten İstanbul'a yapılan bu yolculuk bir bakıma Fuat'ın geçmişine yaptığı bir yolculuktur. Fuat İstanbul'da doğmuş ve dokuz yaşına kadar İstanbul'da yaşamıştır. Kendinden bir yaş büyük Feride isimli bir ablası vardır. Babası Türk, annesi Marie ise Fransız'dır. Fuat'ın babası, Fuat doğmadan ölmüştür. 1896 Osmanlı Bankası Baskını sırasında Ermeniler ve Müslümanlar arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle Fuat, annesi ve ablasıyla birlikte Fransa'ya gitmiştir. Fuat, Alex'e yazdığı mektuplarda geçmişinden ve gördüğü rüyalardan sıklıkla bahseder.

Fuat, Marcel ile birlikte yaptığı İstanbul gezisini, İstanbul'un tarihini, Osmanlı Devleti'nin durumunu mektuplarında anlatır. Gezileri sırasında camide şişleri birbirlerine batırmak suretiyle zikir çeken dervişleri izleyen Fuat bayılır ve uyandığında ona yardım eden, üst düzey İngilizlerden olduğu belli olan Charles isimli beyle tanışır. Charles, Fuat ve Marcel'in L'Illustration gazetesinde çalıştıklarını öğrenince, onları sabah yapılacak olan Surre Alayı'nı uğurlama merasimini izlemek üzere yatına davet eder. Fuat ve Marcel, Charles'ın davetine gittiklerinde teknede Charles'ın kuzeni olarak tanıttığı Evelyn ve Margaret isimli Fransız kadınlarla tanışırlar. Charles, Marcel ve Fuat'a bir iş teklifinde bulunur, İstanbul'un hikâyelerini anlatan bir kitap hazırlamalarını ister. Fuat ve Marcel bu teklifi kabul eder ve Charles ile birlikte şehrin eski mahallelerinde gezmeye başlarlar. Gezileri boyunca çeşitli hikâyeler öğrenirler.

Fuat'ın tabiriyle İstanbul "kaynayan bir kazan" dır. İktisadi buhran nedeniyle tersane işçileri, tren yolu çalışanları greve başlamıştır. Osmanlı'nın Avrupa topraklarında kötü gelişmeler olmaktadır. Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş, Avusturya-Macaristan, Bosna-Hersek'i işgal etmiştir. Girit ise Yunanistan'a katılma kararı almıştır. İstanbul'da Yunanistan aleyhine mitingler yapılmakta, Avusturya

malları boykot edilmektedir. Fuat ve Marcel bu sırada Charles'ın amcasının Kandilli'deki yalısında kalarak, kitap yazma gayesiyle gezilerine devam ederler.

Bir gün Fuat ve arkadaşları, kahvede dinledikleri yaşlı adamların hikâyelerinde bahsedilen, altında kayıklarla gezilen mabedin Ayasofya olduğunu düşünerek Atmeydanı'na giderler ve Ayasofya'nın yakınlarındaki bir sarnıçtan yeraltına inerler. Merdivenlerin sonunda yeraltı dehliziyle karşılaşan Fuat ve arkadaşları, en kısa zamanda kayıkla tekrar gelmek üzere oradan ayrılırlar.

Fuat ve Marcel patronları olan Mösyö Girard'dan artık onları finanse edemeyeceğini ifade eden bir mektup alırlar ve kitap hazırlıklarının yanı sıra serbest gazeteciler olarak çalışmaya devam ederler.

Fuat, Isabelle'i düşlerken Charles'ın kuzeni Evelyn'e dair hayaller kurmaya başlar. Isabelle son mektubunda Fuat'a evleneceği haberini yazar. Isabelle'in evleneceğini öğrenen Fuat, Isabelle'i kaybetmekten korkar ve hissettiği şeyin aşk olup olmadığını sorgulamaya başlar. Fuat bütün bu kafa karışıklığı içerisinde Isabelle'e evlenmemesini, onu beklemesini yazar. Isabelle ise cevabında Fuat'a olan sevgisini dile getirerek, onu bekleyeceğini yazar. Bu mektubu okuyan Fuat, Messina'ya giderek Isabelle'i alıp Paris'e dönmeye karar verir; ancak babasının izini bulmasıyla bu planını erteler.

Fuat, Marcel ve Charles gezilerinden birinde önce Yuşa Tepesi'ne, daha sonra da Fuat'ın eskiden yaşadığı semt olan Kuzguncuk'a giderler. Fuat'ın yaşadığı ev yıkılıp yok olmuştur; fakat bahçenin köşesindeki kuyu durmaktadır. Fuat küçük bir evden çıkmış olan kadının ona baktığını görür. O kadının eski dadısı Halide olduğunu fark edince yanına gider ve kendini tanıtır. Halide, Fuat'ı hatırlar ve ağlamaya başlar. Halide, Fuat'a "Kardeşlerini bulmaya mı geldin?" diye sorar. Fuat'ın düşünmek istemediği bir mesele açığa çıkar: Babasının bir ailesi daha vardır. Halide, Fuat ve arkadaşlarını evine davet eder. Fuat, Halide'ye "Ne demek istiyorsun Nana? Ne kardeşi? Benim tek kardeşim Feride değil mi?" diye sorduğunda Halide anlatmaya başlar. Fuat'ın babası Beşir Fuat çok şöhretli biridir, Fuat'ın annesi Marie'den önce iki kere evlenmiştir. İlk eşinden Cemil isimli bir oğlu olmuş, ikinci eşinden ise Selim adında bir oğlu daha olmuştur. Halide bildiği her şeyi anlatır. Fuat yeniden geleceğini söyleyerek Halide'yi geçmişin gölgeleri arasında bırakır.

Fuat öğrendikleri sebebiyle kendini kötü hisseder. Marcel, Fuat'ı Kandilli'deki yaluya, Charles ve kuzenlerinin yanına götürür. Charles, Fuat'a iyi geleceğini söyleyerek afyon verir. Fuat tereddüt edince Marcel ve Charles haptan

birer tane alıp yutarlar. İkisinin de halinden bu hâpı ilk defa almadıkları anlaşılmaktadır. Fuat iyi geleceğini düşünerek hâpı içer ve bir süre sonra hâp tesirini göstermeye başlar. Fuat, Marcel ve Charles kendilerinden geçerek hayal âlemine dalarlar. Fuat'ın hâpın tesirinden kurtulması zaman alır. Fuat kendini toparladıktan sonra babasının evini bulmaya gider. Halide'nin tarif ettiği evi bularak kapıyı çalar. Cemil ya da Selim Bey'i aradığını söyleyince artık orada oturmadıklarını öğrenir. Fuat yolun karşısındaki kitabevinden yaşlı bir adamın onu izlediğini fark edince, kitabevine bir müşteri gibi girerek yaşlı adamla muhabbet etmeye başlar. Yaşlı adama kendini tanıtarak babası Beşir Fuat'ı tanıyıp tanımadığını sorar. Adı Arakel olan bu yaşlı adam 1875'ten beri kitap dükkânının sahibidir. Beşir Fuat'ın çok büyük bir yazar olduğunu ve onu yakından tanıdığını hatta eskiden Beşir Fuat'ın kitaplarını sattığını söyleyen Mösyö Arakel, kitaplarından bazılarının nüshalarını yarın getireceğine dair söz verir. Fuat, kardeşi Selim'in asker olduğunu, diğer kardeşi Mehmet Cemil'in ise İstinye'de oturmakta olduğunu öğrenir.

Ertesi gün Fuat, İstinye'ye giderek bir balıkçıya Cemil'i sorar, balıkçı kahveye bakmasını söyler. Fuat, kahvede Cemil'i bularak kendisinin babasının uzak bir akrabası olduğunu ve Paris'teki çocuklarından haber getirdiğini, onunla tanışmak istediklerini söyler. Cemil, Fuat'a "Git onlara söyle, bizim öyle kardeşlerimiz yok! Hiç buralara da gelmesinler... Hangi yüzle haber yolluyorlar? Ne cesaretle! Babam onun yüzünden canına kıydı. O adi kadına söyle, inşallah cehennemde ebediyen yanar!" der. Fuat, Cemil'in yakasına yapışır ve onu ayağa kaldırarak sözünü geri almasını ister. Kısa süren bir kavga sonucu Fuat'ın ağzı burnu kan içinde kalır. Fuat pansiyona dönünce pansiyonun sahibi Madam Regina, doktor çağırır. Doktorun verdiği ilaçlar Fuat'a iyi gelir.

Fuat babasının hikâyesini anlamaya çalışır, bu süre içerisinde hayat devam eder. Charles "İstanbul'un Esrarengiz Hikâyeleri" ya da "İstanbul'un Sırları" adını verdikleri kitabın çalışmalarına hız verir. 28 Aralık'ta Fuat, Messina'da deprem olduğu haberini alır ve postaneye koşar. Tek öğrenebildiği bu depremin Avrupa'da meydana gelmiş en büyük, en şiddetli deprem olduğudur. Fuat, Isabelle'i bulma umuduyla hemen yola çıkar ve limandan kalkan ilk gemiye biner. Bir hafta süren gemi yolculuğu sonrasında Messina'ya varır. Sisler içindeki hayalet şehre dönmüş olan Messina, bıraktığından çok farklıdır. Fuat yıkıntıların arasında Isabelle'in evine doğru koşar. Tanıdık bir eşya bulmak için var gücüyle kazmaya başlar. Bir çift gözün onu seyrettiğini görür. Isabelle'i getirdiği gün kucağında bebeği olan kadın ona

bakmaktadır. Fuat, kadının kucağındaki bebeğin ölmüş olduğunu görür. Isabelle'i sorduğunda ise kadın "Öldüler. Isabelle öldü. Hepsi öldüler." diye sayıklayarak kucağındaki bebeğe ninni söylemeye başlar. Fuat ağlayarak yıkıntıların arasında Isabelle'in cansız bedenini bulur ve kendinden geçer. Fuat uyandığında bir Kızılhaç çadırındadır. Isabelle'i gömdüklerini öğrenince kalkan ilk gemiyle İstanbul'a döner. Fuat bir süre odasından hiç çıkmaz.

28 Ocak tarihli mektubunda Fuat, Alex'e felaketlerin onu çok hırpaladığını, kendisini günlük hayatın akışına bıraktığını yazar. Charles ve Marcel'le hazırladıkları kitabın ilk taslağı ortaya çıkar. Fuat, Mösyö Arakel'in dükkânına giderek babasının Victor Hugo ve Voltarie hakkında yazdığı kitapları ve Beşir Fuat'ın Fazlı Necip adlı bir arkadaşıyla yazışmalarından oluşan kitabı alır. Fuat kitapları okuduktan sonra kitabevine giderek Mösyö Arakel ile öğrendikleri hakkında konuşur. Babasının intihar sebebini merak etmekte olan Fuat, Namık Kemal isimli bir kardeşi daha olduğunu, bebekken bir hastalık sebebiyle öldüğünü öğrenir. Mösyö Arakel her şeyi başlatan şeyin Beşir Fuat'ın annesinin hastalığı olduğunu, üst üste yaşadığı kayıpların Beşir Fuat'ı çok yıprattığını söyler. Mösyö Arakel çok üzgün olduğunu söyleyerek Fuat'a bir kitap daha verir. Bu kitap Ahmet Mithat tarafından yazılmış, Beşir Fuat'ı anlatan bir kitaptır. Fuat'ın babasıyla ilgili öğrendiği şeyler aklını ve ruhunu karıştırır.

Fuat, 15 Şubat tarihli mektubunda İstanbul'da yapılan mitinglerden, yeni matbuat nizamnamesinden, Doğu meselesinin gittikçe büyüdüğünden ve sultanın halka kendisini sevdirmeye başlamasından bahseder. Fuat ve Marcel'in ev sahibeleri Madam Regina hastadır. Fuat ve Marcel, Kandilli'de Charles ile birlikte kalmadığı zamanlarda Madam Regina'ya bakarlar.

Fuat, uzun bir zaman dilimini Marcel'in fotoğrafları aracılığıyla özetler. İlk fotoğrafta Fuat, Evelyn'e evlenme teklifi etmiş; fakat Evelyn bu teklifi kabul etmemiştir. İkinci fotoğrafta Fuat, Charles ve Marcel ile birlikte Mısır'a gitmek üzere gemiye binen Evelyn ve Margaret'e veda etmektedir. Üçüncü fotoğrafta, Fuat ve arkadaşları Yoros Kalesi'ndedirler. Fuat'ın bahsetmiş olduğu diğer fotoğraflarda hayal ile hakikat iç içe geçmiş durumdadır.

Fuat'ın bundan sonraki notları düzensizleşmeye başlar ve Alex'e gönderdiği son mektup, alıcının bulunamaması sebebiyle geri gönderilir. Fuat, Alex'in öldüğü gerçeğini kabullenmek istemediği için mektup yazmaya devam eder. Ahmet Mithat Efendi'nin Beykoz'daki yalısına giderek onunla görüşür ve babası hakkında bazı

sorular sorar. Fuat babasının intihar ettiğini kabul etmemektedir. Deliliğin irsi olduğuna inanan Fuat, akli dengesini yitirmeye başlar. Charles ve Marcel'in söylediği şeyleri yanlış anlar, onlarla kavga ederek Halide'nin yanına gider ve onunla birlikte kalmaya başlar. Beşir Fuat'ın kitaplarını tekrar okuyan Fuat, onun düşüncelerinin zamanın çok ilerisinde olduğuna ve öldürüldüğüne inanır.

Fuat, Madam Regina'nın ölmeden önce Isabelle'e kendisinin yerini söylediğini ve Isabelle'in yanına geldiğini defterine yazar. Fuat, Isabelle ile birlikte İstanbul'dan ayrılmak üzere planlar yapmaya başlar. Fuat'ın gördüğü sanrılar artmaya başlamıştır. Halide, Fuat'ın ruhsal hastalığına çare olması ümidiyle eve hoca getirir.

Fuat son mektubunda, İstanbul'da ihtilal olduğunu ve II. Abdülhamid'in tahttan indirildiğini yazar. Atmeydanı'nda meşrutiyet idaresine karşı ayaklananların idamını gören Fuat, oradan uzaklaşır. Deliliğin üstesinden geleceğine inanan Fuat, Halide'nin komşusu olan Niko'nun çırağı olmuştur. Fuat ve Niko malzeme almak için şehre indiklerinde üzerlerinden geçmekte olan hürriyet balonunu görürler. Fuat'ın "Niko'yla köprü altında bir kahveye oturduk, birer nargile söyledik ve uzun uzun sustuk." cümlesiyle defter son bulur.

2.2.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE ROMANINDAKİ MATERYAL UNSURLAR

2.2.1.Bakış Açısı ve Anlatıcı

Bakış açısı, hikâyenin "kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından kime nakledilmekte olduğu"² sorularının cevaplarını açıklayan bir terimdir. Mektup-roman türünde yazılmış olan "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde" adlı romanda tekil bakış açısı kullanılmıştır. Romanın giriş kısmındaki çerçeve hikâyedeki yazar konumunda olan kişi, Fuat'ın mektuplarının bulunduğu defterin tercümesini yapan M.F.A. mahlaslı avukattır. Roman avukatın okura seslenişiyle başlar.

"Ey Okur,

Her şey 1968 senesinde başladı." (s.9)

---

² Şerif Aktaş, (1998), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 84.

Bu girişle anlatıcı kişi olan avukat, karşısındaki okuyucunun varlığını kabul ederek kime, neyi, neden anlattığı gibi sorularının cevaplarını çerçeve hikâyede açıklamaktadır.

“Hangi anlatıcı ve hangi bakış açısı kullanılırsa kullanılsın, temelde her şey yazara bağlıdır.”³ Anlatıda yazarın varlığını tamamen ortadan kaldırmak mümkün değildir; fakat birinci tekil bakış açısının kullanılmasıyla anlatıcı, göreceli bir bağımsızlık kazanmış olur. Birinci tekil anlatıcıyla yazılmış olan bu romandaki asıl anlatıcı kişi Fuat karakterdir. Fuat hem anlatıcı hem de anlatılan kişi konumundadır. Kahraman anlatıcının dış dünyayı yorumlamasında; kahramanın geçmişte yaşadığı olayların, psikolojik durumunun, sosyolojik şartların da etkisi vardır. Birinci tekil anlatıcının kullanılmasının; okuyucuyu romanın dünyasına çekmesi, samimi ve inandırıcı olması gibi avantajları vardır. Okuyucu, Fuat’ın zihin ve bakış açısının izin verdiği ölçüde olaylara tanık olur.

“Gemimiz ağır ağır Boğaz’a girerken kalbim heyecanla çarpıyor, çocukluğuma dair hatıralar, mezarında uyuyan bir ölü gibi geriniyordu. Oradaydı her şeyiyle, tozlu yollarıyla, gıcırdayan tahtalarıyla, durmadan havlayan köpekleriyle, evlerden yükselen odun kokusuyla orada beni bekliyordu. Saint Germain kahvelerinde gövdemi gezdirirken benden çok uzakta olduğuna emin olduğum geçmiş, işte elimi uzatacağım mesafedeydi. Bu şehir benim Fuat olduğum yerdi.” (s.69)

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, mektup-roman türünde yazılmış olması sebebiyle otobiyografik bir nitelik de taşımaktadır. Romana otobiyografik nitelik kazandıran diğer bir unsur ise yazarın romanda geriye dönüş tekniği kullanarak okura, Fuat’ın geçmişi hakkında bilgi vermesidir.

“Mesela çocukluğuma dair hatıralarım içinde en canlı iki tanesini anlatayım, bir fikir verir zannediyorum. Birincisi büyük bir zelzele hatırasıdır. Yedi yaşındaydım çok iyi hatırlıyorum, çizgilerinin gitgide anlaşılma hale geldiği o mazinin içinde bütün detaylarıyla pırl pırl duran bir gün. Yaz ayıydı, temmuzdu, günlerden salıydı.” (s.70)

---

³ Mehmet Tekin, (2012), *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, s.61.

2.2.2.Şahıs Kadrosu

“Roman, birtakım elemanlardan örülmüş bir sistemdir. Bu sistemin oluşmasında, vaka, dil, kişi ve teknik olmak üzere dört ortam önemli rol oynar. Romanın bilinen estetik dünyası kurulurken, vak’aya, kişi veya kişilerle canlılık kazandırılır ve bu canlılık, dil ve anlatım teknikleriyle dışa yansıtılır, hissettirilir.”⁴

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, mektup-roman türünde yazılmış bir eser olması ve yazarın olayları Fuat’ın gözünden yansıtması sebebiyle romanda tek ana karakter vardır. Romandaki tek karakter “protagonist” olarak adlandırılmaktadır. Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanındaki protagonist Fuat’tır.

Forster’in yaptığı düz karakter / yuvarlak karakter sınıflandırmasına göre tüm karakterler ikiye ayrılır. Düz karakterler, hikâye boyunca değişim göstermemekte, hikâye başlarken hangi noktalarsa hikâyenin sonunda da aynı noktada bulunmaktadır. Bu romanda Fuat’ın dışındaki kişilerin düz karakterler olduğunu söyleyebiliriz. Düz karakterlerden biri olan Charles, roman boyunca ahlaki ve ruhsal olarak hiçbir değişime uğramaz. Yuvarlak karakterler ise roman boyunca yaşadığı vakaların, deneyimlerin etkisiyle değişen, gelişen, dinamik karakterlerdir. Fuat, İstanbul’a gelişiyle hayatında ve psikolojisinde bir sürü değişim yaşamış bir yuvarlak karakterdir. Romanın yapısı, Fuat karakterinin mektupları üzerinden kurulmuştur.

2.2.2.1.Avukat

M.F.A., 1968 senesinde sabahtan akşama kadar adliye koridorlarında koşturan genç bir avukattır. Akşamüstleri Sahaflar Çarşısı’na giderek kitapları karıştırmakta ve kendini zamanın sıkıcılığından kurtaran hikâyeler aramaktadır.

M.F.A. bir gün Sahaflar Çarşısı’nda, içinde Fuat’ın Alex’e yazdığı mektupların taslaklarının bulunduğu deri ciltli bir defter bulur ve bu defterin tercümesini yapmaya başlar. Beş senenin sonunda tercümesini bitiren avukat, mesuliyetlerini yerine getiremediği gerekçesiyle defteri yazıhanedeki çekmecesine kilitler. Seneler sonra eşini kaybetmesiyle yalnız kalan avukat, defteri yayımlamaya karar verir. Avukat yazının kalıcılığını vurgulayan “Beden de geçiyor ruh da... Ama işte yazı kalıyor geriye. En azından biz öyle teselli buluyoruz. Arzum odur ki 1908 sonbaharında İstanbul’a gelen o gencin serüveni kaybolup gitmez, okurların zihninde

---

⁴ Tekin, (2012), s.79.

yeniden hayat bulur.” (s.12) cümleleriyle, yazdığı ibareye son verir. İmza olarak “M.F.A.” mahlasını kullanan avukatın adı gizli kalmıştır.

M.F.A.’nın, tercümesini yaptığı mektuplarda anlatılan karakterlerle bazı benzer özellikleri bulunmaktadır. Fuat ve arkadaşlarının 1968 senesinde şehrin siyasi sorunları nedeniyle yaşadıkları iç sıkıntısının bir benzerini M.F.A. da yaşamakta, zamanın sıkıcılığundan kurtulmak için tarihi hikâyeler aramaktadır. Charles karakteri de günlük hayatın sıradanlığından sanata ve geçmişe kaçma arzusu içinde bulunan bir karakterdir.

2.2.2.2.Fuat

Fuat Chausson, Fransız bir aktris olan Marie ve Beşir Fuat’ın yaşadığı evlilik dışı ilişkinin ikinci çocuğudur. Beşir Fuat, Fuat’ın doğumundan önce ölmüştür. 1896 yılında Osmanlı Bankası Baskını sırasında Ermeniler ve Müslümanlar arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle Marie, kızı Feride ve oğlu Fuat’ı alarak Paris’e dönmüştür. Fuat ve Feride, annelerinin birlikte yaşadığı Victor’un evinde Fransız kültürüyle yetiştirilmişlerdir. Victor; Fuat’a Franck, Feride’ye Valerie ismiyle hitap etmiş, onlara soyadını vermiştir. Fuat ve Feride, Paris’te bu isimleri kullanmışlardır.

Fuat yirmi bir yaşına geldiğinde ablası Feride evlenmiş, annesi Marie ise hayatını kaybetmiştir. Fuat, L’Illustration gazetesinde muhabirlik yapmaktadır. L’Illustration’un sahibi ve yazı işleri müdürü Mösyö Girard, Fuat’ı hürriyetin ilanıya ilgili haber yazması ve Sabahattin Bey’le röportaj yapabilmesi için İstanbul’a gönderir. Kendini ne Avrupalı ne de Türk olarak gören Fuat için İstanbul’a gitmek hem geçmişine hem de kendi içine yapacağı bir yolculuktur.

“Bu dünya annemin, Feride’nin ve benim içinde yaşadığımız eski dünyaydı. Benim Franck değil Fuat, Feride’nin Valerie değil, Feride olduğu İstanbul’du. Ağır ağır aydınlanmaya başlayan ufka bakarak düşünmeye devam ettim: Ex oriente lux.⁵ Ama nasıl bir ışık bu? (...) bu sahnede beni derinden çeken, kendine bağlayan bir esrar vardı. Paris’te ya da Batı’nın hiçbir medeni ülkesinde öğrenemeyeceğim hayata dair bir sırrı Doğu bana verecekti ve o sırrı ancak benim gibi damarlarında barbar kanı akanlar anlayabilirdi.” (s.63)

---

⁵ (Lat.) Işık doğudan yükselir.

Fuat, İstanbul’la başlayıp gidebildiği kadar Doğu’ya gitmek, dünyayı tanımak, maceralar yaşamak gayesiyle Marsilya’dan kalkan bir gemiyle İstanbul’a doğru yola çıkar. Fuat, Doğu ile Batı arasında kalmış, kendini hiçbir yere ait hissedemeyen, kimlik karmaşası yaşayan bir gençtir. Fuat, gemide tanıştığı Isabelle’e âşık olur; fakat Isabelle’in Messina’da gemiden inmesiyle ayrılırlar. Fuat fotoğrafçı Marcel ile birlikte İstanbul’u gezerek ve olayları gözlemleyerek Mösyö Girard’ın istediği haberleri yazar. Fuat, Alex’e her ay ablası Feride’yle mektuplaştığını yazar; ancak roman boyunca Feride ile ilgili yeni bir bilgi verilmez.

Fuat ve Marcel, Charles isimli İngiliz bir bey ile tanışır. Charles’ın teklifi üzerine İstanbul’un hikayelerini anlatan bir kitap hazırlamak amacıyla İstanbul’un çeşitli semtlerini gezerler. Fuat, Charles’ın kuzeni Evelyn’e karşı bir şeyler hissetmeye başlar ve insanın içindeki kalabalıktan bahseder.

“Kafamın içinde o kadar çok ses var ki... Kimisi Isabelle’e karşı hissettiklerimin aşkla falan alakası olmadığını söylerken diğerleri tam aksini iddia ediyor (...) Bıraksam içimdeki seslerin her biri kendi hürriyetini ilan edip yakasına meşrutiyetin alametifarikası olan kokartlardan takarak dolaşacak.” (s.146)

Fuat, eskiden yaşadığı yer olan Kuzguncuk’a giderek geçmişine doğru bir yolculuğa çıkar. Eski dadısı Halide’yle karşılaşır ve babasının Beşir Fuat olduğunu, kardeşlerinin bulunduğunu öğrenerek babasının başka bir ailesi olduğu gerçeğiyle yüzleşir. Halide’den öğrendiği bilgilerden sonra babasının izini sürmeye başlayan Fuat, kardeşinin eskiden yaşamış olduğu evin karşısındaki kitabevinin sahibi olan Mösyö Arakel ile tanışır. Mösyö Arakel babası Beşir Fuat’ı tanımış, kitaplarını basmıştır. Fuat’a babasıyla ilgili bildiği şeyleri anlatarak babasının yazmış olduğu kitaplardan elinde olanları Fuat’a verir. Fuat, Ahmet Mithat’ın kitabındaki Beşir Fuat’ın yazmış olduğu mektuptan çok etkilenir. Mektupta Beşir Fuat intihar nedenlerini belirtmiş ve deliliğin irsi olduğunu bildiğini, annesinden ona geçtiğini düşündüğünü yazmıştır. Büyük annesinin psikolojik rahatsızlığını öğrenen Fuat, deliliğin irsiyetle ilişkisi olduğunu düşünmeye başlar. Fuat iki aşk arasında kalmasını da irsiyetle ilişkilendirmeye çalışır.

“Evelyn’le aramızda çok müstesna bir münasebetin mevcudiyetini bir defa daha anladım. Belki de iki aşk arasında kalmak irsidir, ne dersin Alex?” (s.213)

Yaşadığı kayıplar ve babası hakkında öğrendiği şeyler sonrasında Fuat'ın yaşadığı hezeyanlar artar. Çevirmen defterin son bölümlerinden birinin başına “Buradan itibaren defterdeki notlar düzensizleşiyor. Yırtık sayfalar, karalamış okunmayan yazılar, acemice çizilmiş bazı resimler var.” ibaresini yazmıştır. Çevirmenin notundan da anlaşıldığı üzere, Fuat babasının izlerini bulmak için geldiği şehirde kendisini kaybetmeye başlamıştır.

Fuat'ın psikolojik sorunlarının temelinde yatan durum “ait olma ve sevgi” ihtiyaçlarının eksikliğidir. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşi Kuramı'na göre bireyde görülen davranışlar, o bireyin belirli ihtiyaçları gidermeye yöneliktir. Kişi alt sırada bulunan ihtiyaçlarını karşılamadan bir üst sırada bulunan ihtiyaçlarını karşılayamaz. Maslow, bireyin sağlıklı bir kişiliğe sahip olması için gerekli olan ihtiyaçlardan oluşan, piramit biçimindeki bir hiyerarşiden söz etmiştir. “Maslow (1971) güdülerini mertebeli bir yapı içinde görür ve insanların alt basamaktaki gereksinimleri giderir gidermez, üst aşamadaki güdülerini doyurmaya yöneleceğini kabul eder. En sonunda bireyin ulaşacağı en yüksek yer kendini gerçekleştirme (özgerçekleştirim) noktasıdır.”⁶ Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi en alt basamaktan üst basamağa doğru; temel fizyolojik ihtiyaçlar (açlık, susuzluk), güvenlik ihtiyacı (emniyet, güven, düzen ve değişmezlik), ait olma ve sevgi ihtiyacı, diğer ihtiyaçlar (değer, başarı, kendine saygı), kendini gerçekleştirme olarak sıralanmıştır.

Fuat'ın, İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin ilk basamağı olan fizyolojik ihtiyaçları kendisi tarafından karşılanmaktadır; fakat bir üst basamaktaki güvenlik ihtiyacı tam olarak karşılanamamıştır. Fuat babasız büyümüş bir bireydir ve annesinin ölümüyle birlikte düzeni değişir. Fuat'ta güvenlik arayışı kendini gösterir; yabancılaşma, yalnızlık gibi duygular ortaya çıkar.

Piramidin üçüncü basamağında bulunan ait olma ve sevgi ihtiyacı, alt basamaktaki ihtiyaçların belli bir düzeyde karşılanamaması sebebiyle psikolojik sorunların ortaya çıkmasına sebep olur. Fuat kendini Paris'e de İstanbul'a da ait hissedemez. Annesinin yerine Isabelle'i ve Evelyn'i koymaya çalışır. Fuat, Isabelle ile evlenerek kök salmak ister. Bu isteğin temelinde, karşılayamadığı ait olma ve sevgi ihtiyacını giderme amacı bulunmaktadır; fakat bir yanı da Evelyn'le kalarak özgür olmak ister. İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin üçüncü basamağını tamamlayamamış olan Fuat, üst basamaklara geçiş yapamaz.

---

⁶ Doğan Cüceloğlu, (1991), *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.430.

Fuat'ta görülen psikolojik sorunlardan biri de kendini suçlama eğilimidir. Fuat, annesi Marie'nin ve Isabelle'in ölümü, gemi yolculuğu sırasında fırtına çıkması gibi yaşadığı kötü olaylar için kendini suçlar.

“Bütün bunlar benim yüzümden oluyormuş hissi. Evet, başka türlü tarif edemem. Bütün fırtınanın sebebi benmişim...Sanki bu gemiye kaderimden kaçmak için binmişim ve Ninova'ya gitmek yerine Tarış'ı doğru yol aldığım için deniz beni durdurmaya çalışıyordu.” (s.30)

“İşin kötüsü, annemin hastalığı da kısa bir süre sonra başladığı için olan bitenlerden kendimi sorumlu tutuyordum.” (s.33)

“Isabelle benim yüzümden öldü. Bir meleğin ölümüne sebep oldum ben. Cehennemliğim.” (s.225)

Fuat'ın psikolojik durumunu temellendiren yapılardan biri Freud'un “Yapısal Kişilik Kuramı”dır. “Yapısal kişilik kuramı olarak bilinen bu modele göre kişilik; id (alt bilinç), ego (benlik) ve süper ego (üst benlik) olmak üzere üç sistemden oluşmaktadır. Kişiliğin bu üç sistemi sürekli bir biçimde birbiriyle etkileşerek bireyin davranışlarını yönlendirmektedir.”⁷ İd, kişiliğin ilkel yönünü oluşturmada, bireyin içsel dürtüleri doğrultusunda hareket etmesini sağlamaktadır. Fuat, Halide'den babası ve kardeşleri hakkında edindiği bilgiler sonucu kendini kaybeder. Öğrendiği gerçeklerle başa çıkamayan Fuat, içsel dürtülerine kapılarak afyon kullanır. Fuat'ın Isabelle ve Evelyn ile kurduğu hayallerde id ile ilgilidir.

“Hatta bazıları aşk diye bir şeyin olmadığını, hislerimizin tamamen vücudumuzun ihtiyaçları olduğunu söylemeye kadar ileri götürüyorlar işi. O an Isabelle yakınındaydı, beden onunla açlığını gidermek istiyordu, şimdi Evelyn yakında onu istiyor.” (s.146)

Freud, idin tamamen bilinçaltında gömülü olduğu görüşündedir. Fuat, gemi yolculuğunda Doğuluları hakir gören Pierre'e karşı derin bir öfke hissederek, ders

---

⁷ Betül Aydın ve diğerleri, (2014), *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim*, Pegem Akademi, Ankara, s.127.

vermek amacıyla ilk defa kendini bir Türk olarak tanıtır. Fuat'ın hissetmiş olduğu öfke, bilinçaltındaki düşüncelerin id yoluyla ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Kendini hiçbir yere ait hissedemeyen Fuat, bilinçaltında Türk olduğunu kabul etmektedir.

“Paris’te ya da Batı’nın hiçbir medeni ülkesinde öğrenemeyeceğim hayata dair bir sırrı Doğu bana verecekti ve o sırrı ancak benim gibi damarlarında barbar kanı akanlar anlayabilirdi.” (s.63)

Süper ego, kişinin özümsemiş olduğu toplumsal kurallara ve ahlak kurallarına göre şekillenmektedir. Fuat, başkalarının yanında olmadığı biri gibi davranmaktadır. İçsel dürtülerini yani id denetleyerek, kendisinden beklenen davranışları göstermektedir.

“Yine aynı his: bu ben değilim, “benim yapmam gerekenleri dosdoğru yerine getiren bedenim bu, şimdi işte üzgün görünmeli, başımı eğmeli, gözleri dolmalı, evet doğru yapıyor rolünü” hissi.” (s.186)

Ego, kişilik yapısındaki kısmen de olsa bilinçli olan bölümdür. Ego, id ve süper ego arasında ara bulucu işlevi görmektedir. “Zira alt-benliğin dürtüleri genellikle toplumsal olarak uygun olmayan, bizi tehdit eden biçimde ortaya çıkar. Benliğin görevi, bu dürtüleri bilinçaltında tutmaktır.”⁸ Sağlıklı bir kişilik yapısı için id, ego ve süper ego dengede değildir. Fuat'ın, babasının kimliğini öğreninceye kadarki süreçte kişiliğindeki denetim, egonun elinde olmuştur. Romanın son bölümlerinde süper ego devreden çıkarak, Fuat tamamen içsel dürtüleri doğrultusunda hareket etmeye başlar.

2.2.2.3.Alex

Alex, Fuat'ın Paris'teki arkadaşıdır. Alex, ünlü ressam Georgette Valané'nin oğlu ve hukuk talebesi öğrencisidir. Annesine modellik yapan Sophie ile tanışan

---

⁸ M. Jerry Burger, (2006), *Kişilik*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, s. 79.

Alex, ona âşık olmuştur. Sophie ve Alex sevgili olmuşlardır; fakat Alex'in annesi Georgette Valané bu birlikteliğe karşı çıkmaktadır.

Alex hastalığı sebebiyle sanatoryumda kalır. Romanın Fuat'ın yazdığı mektuplardan oluşması sebebiyle yazar, Alex'in durumu hakkındaki bilgiyi okura Fuat aracılığıyla ulaştırır.

“Sevgili Alex,

Mektubun Isabelle'inkiyle birlikte geldi. Çifte sevinç!

İyi olduğuna sevindim daha da iyi olacaksın. (...)

Gelelim Sophie meselesine... Annenin halen kızgın olmasını anlayabiliyorum, hak vermiyorum tabii ama anlayabiliyorum.” (s.121)

Bir gün Georgette Valané oğlunun kaldığı sanatoryumu basarak ortalığı yıkıp döker ve Sophie ortadan kaybolur. Alex iyileşme ümidini kaybetmeye başlar.

“Ne diyeceğimi bilemiyorum Alex. Bana yaz, her detayı her şeyi yaz; burada hasta yatağında anbean ölüme yaklaşırken asla göremeyeceğim yerleri, yaşayamayacağım anları bana yaz, yaz ki ben de yaşamış kadar olayım, diyorsun.” (s.168)

Fuat'ın mektuplarından Alex'in durumunun kötüye gittiği anlaşılmaktadır.

“Mektubunda kendine, sağlığına dair tek kelime etmemişsin. Elyazından anladığım kadarıyla kalem tutamayacak kadar bitkinsin.” (s.226)

Fuat, Alex'in son mektubunda Sophie'yle barıştığını öğrenir, Alex'e yazdığı mektupta bu habere çok sevindiğini belirtir. Fuat, Alex'in 1 Şubat tarihli mektubundan sonra Alex'ten başka mektup almaz. Alex hastalığı nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Her şeye rağmen Fuat, Alex'e mektup yazmaya devam eder. Fuat'ın Alex'in ölümünü kabullenmesi zaman alır.

“Ölmek nasıl bir şeydi Alex? Madem öldün, en iyi sen anlatabilirsin bunu bana. Bak, babam ölürken herkese mektup yazmış. Kendinden geçene kadar yazmış.

Sözlerini yirmi sene de geçse duyabiliyorum. Sen de anlatabilirdin Alex. Mücadele edebilirdin! Beni yalnız bırakmaya hakkın yoktu.” (s.287)

2.2.2.4.Sabahattin Bey

Sabahattin Bey, Fransa’da sürgünde ölen babasının cenazesini Marsilya’dan kalkan bir gemiyle İstanbul’a götüren önemli bir Türk’tür. Fuat ve Marcel, Sabahattin Bey’in bulunduğu gemiye binerek Sabahattin Bey ile röportaj yaparlar.

Murat Gülsoy, âdem-i merkeziyetçi ve İngiliz siyasetine uygun bir yönetim kurmak isteyen tarihi bir kişi olan Prens Sabahattin aracılığıyla okura Osmanlı’nın siyasi durumu hakkında bilgi verir.

“Şu anda Osmanlı’da bir milat yaşanıyor. Otuz senedir süren istibdada karşı insanlar yeter dedi. Gidince kendi gözlerinizle göreceksiniz. Abdülhamit artık dişleri, tırnakları sökülmüş bir canavardır. Son demlerini yaşıyor. Ama yine de korkutmayı başarıyor. İnsanlar hürriyetin ilan edildiğini duyunca ilk gün korkudan dışarı adım atmadılar. Bunun bir tuzak olabileceğini, sevinç içinde ortaya dökülenleri Abdülhamit’in kırmızı fesli casuslarının teker teker jurnalleyeceğini düşündüler. Ama ertesi gün herkes sokaklara çıktı. Herkes!” (s.54)

Prens Sabahattin, Türk milletinin kalkınması için öncelikle toplum yapısının sosyal bilimlere (ilm-i içtima) göre incelenmesine gerektiğine inanmıştır.

“Oysa Sabahattin Bey bence çok iyi bir hatip. Konuşmasının özeti şuydu:

İstibdat bir sultanın inhisarında olan bir mesele değildir. Yani o değil de bu gelsin demekle hiçbir şey halledilemez. Bu bir hükümet meselesi olmaktan çok, içtimai bir konudur. Evet, aynen böyle, dedi.” (s.127)

Fuat, mektuplarında Sabahattin Bey’in Ahrar Partisi’ni kurduğundan; fakat kendisinin bilfiil işin içinde görünmediğinden bahseder. Sabahattin Bey çok faaldir, birçok yerde konuşma yapar. Konuşmalarında insanların hayatları değişmeden, istibdattan kurtulmanın mümkün olmayacağını belirtir.

2.2.2.5.Isabelle

Isabelle annesiyle birlikte Messina'da yaşayan, teyzesinin yanına giderken gemide Fuat'la tanışan genç bir kadındır. Isabelle ve Fuat birbirlerine âşık olurlar; fakat Isabelle'in Messina'da gemiden inmesiyle ayrılırlar. Isabelle ve Fuat birbirlerine mektup gönderirler. Isabelle bir mektubunda evlenerek Fransa'ya gideceğini Fuat'a yazar. Fuat, Isabelle'den evlenmemesini ve onu beklemesini isteyince Isabelle Messina'da kalarak Fuat'ı bekler. Isabelle, Messina'da olan şiddetli deprem yüzünden hayatını kaybeder.

2.2.2.6.Marcel

Marcel, Mösyö Girard'ın Fuat ile birlikte İstanbul'a haber yapması için gönderdiği fotoğrafçıdır. Fuat, Marcel'i taktığı gözlüklerin gözünü olduğundan büyük göstermesi nedeniyle hüzünlü bir kurbağaya benzetmektedir.

Fuat, Marcel'in çektiği fotoğraflarla göremediklerimizi gösterdiğinden bahseder.

“Marcel'in çektiği fotoğrafları gördüm Alex. Hakikaten başka bir hal var onun resimlerinde. (...) Mesela gidiyoruz, alelade bir sokakta, kırık bir çeşmenin önünde saatlerce uğraşılıyor. Ama sonra çektiği fotoğrafı görünce kırık mermeriyle boynu bükük duran çeşmenin üzerine eğilen ağacın acı çeken bir mahluk olduğunu fark ediyorum. İçinde yaşarken göremediklerimi gösteriyor sanatıyla.” (s.253)

Marcel, L'Illustration gazetesi için fotoğraf çekmenin yanı sıra başkalarına da fotoğraf satmaktadır. Fuat ve Marcel, Charles ile arkadaş olur ve birlikte bir kitap hazırlamaya başlarlar.

Marcel bir gün yalıdakilerin fotoğrafını çekerken Charles'a olan davranışlarındaki farklılık Fuat'ın dikkatini çeker. Marcel eşcinseldir ve Charles'tan hoşlanmaktadır.

“Evet, sevgili Alex, bizim asık suratlı, içine kapalı aksi bir adam zannettiğimiz Marcel meğer Sodom halkının neslindenmiş. Charles ise hiç renk vermiyor doğrusu. Margaret'in apaçık cilvelerine ne kadar kayıtsız kalıyorsa

Marcel'in bence çok bariz olan hareketlerini de aynı şekilde görmezden gelebiliyor.”
(s.171)

Sodom ve Gomore şehirleri kutsal kitaplarda günahkâr kentler olarak kabul edilmektedir. Bu şehirlerin Hz. Lut ve Hz. İbrahim devrinde yok olduğuna inanılmaktadır. Fuat, Marcel'in Sodom neslinden söyleyerek eşcinsel olduğu bilgisini verir.

2.2.2.7.Charles

Charles, İstanbul'da yaşayan üst düzey İngilizlerden biridir. İstanbul'u büyüdü bir şehir olarak gören Charles, bir ayın sırasında Fuat ve Marcel ile tanışır. Yazar, Charles karakteriyle İstanbul'u oryantalist zevklere sahip bir Batılının gözünden okuyucuya yansıtmıştır.

“Baylar, şöyle bir etrafınıza bakın. İşte karşınızda bütün heybetiyle yükselen bu şehir tıpkı Roma gibi yedi tepe üzerine kurulmuştur. Yedi gezegenin, yedi günün, yedi ana günahın, yedi faziletin, yedi rengin ve henüz bilmediğimiz başka yedilerin aşkına burası halen Doğu'nun başkentidir. (...) Çünkü bu şehir şehirlerin kraliçesidir. Şimdi niçin sizi buraya davet ettiğimi, niçin İstanbul üzerine ancak bir sarhoşa yakışacak bir nutuk attığımı merak ediyorsunuz. Evet, sarhoşum dostlarım; ama içkiden değil, hayır asla! Onun yüzünden...” (s.116, 117)

Charles, Fuat ve Marcel'in L'Illustration gazetesinde çalıştığını öğrenince onlara birlikte kitap hazırlama teklifi sunar. Charles, Fuat ve Marcel'le birlikte İstanbul'da geziler yapmaya başlar. Sanata ve tarihe meraklı olan Charles gezileri boyunca çeşitli hikâyeler anlatır. Charles, büyüsunü yitirmiş Avrupa'dan sanata ve geçmişe kaçma arzusu içindedir. Marcel ile Charles, M.F.A. gibi günlük hayatın sıradanlığından sıkılmış ve Doğu'ya kaçmış kişilerdir.

“Meraklıydılar, hevesliyidiler... Aslında üzgündüler. Evet, kesinlikle bunu söyleyebilirim. Bütün o neşenin, bizi yaşadığımız zamanların griliğinden kurtaran sohbetlerin, yıkık duvarların, kalıntıların arasında yaptığımız o gezintilerin, arayışların arasında hep bir rüyayı arzulayan insanların ümitsiz çabası vardı. Doğu'ya

gitmelerinin sebebi henüz bozulmamış bir hakikati aramaktı, bunun bir rüya olduğunu bilmelerine rağmen bilmezden gelmeyi başarabiliyorlardı.” (s.282)

2.2.2.8.Evelyn ve Margaret

Charles’ın kuzeni olarak tanıttığı Evelyn ve Margaret, İstanbul kültürüne meraklı, zengin ve Batılı kadınlardır. Fuat ve Evelyn arasında bir çekim vardır. Fuat, Evelyn’e evlenme teklifi eder; fakat Evelyn kabul etmez. Margaret ve Evelyn romanın sonlarına doğru bir gemiye binerek önce Mısır’a daha sonra Hindistan’a gitmek üzere Fuat ve arkadaşlarına veda ederler.

2.2.2.9.Mösyö Arakel

Mösyö Arakel, Fuat’ın abisini bulmak için gittiği evin karşısındaki kitabevinin sahibidir. Fuat’ın babası olan Beşir Fuat’ı tanımaktadır. Fuat’a bildiklerini anlatarak, Beşir Fuat’ın kitaplarını verir.

Romanda gerçek, yaşanmış olaylardan bahsedilmesinin yanı sıra Sabahattin Bey gibi Mösyö Arakel de geçmişte yaşamış kişilerden biridir. Kitapçı Arakel, 1875 yılında kitabevini kurmuş, dönemin önemli sanatçılarıyla çalışmıştır. Muallim Naci ile Beşir Fuat arasında, Victor Hugo hakkında cereyan eden tartışmaların bulunduğu mektuplar kitap olarak ilk defa 1888 yılında Kitapçı Arakel tarafından basılmıştır. “Halit Ziya, Arakel Efendi’den “Kırk Yıl” isimli hatıralarında zamanın en yetenekli ve en cesur yayıncısı olarak söz etmektedir.”⁹

2.2.2.10.Hamdi Bey

Murat Gülsoy, Ahmet Hamdi Tanpınar’ı anakronik bir oyunla Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanına dahil etmiştir. Beşir Fuat’ın yazmış olduğu Victor Hugo ve Voltaire kitaplarını okuyan Fuat, Mösyö Arakel’in dükkanına gittiğinde Hamdi Bey ile tanışır.

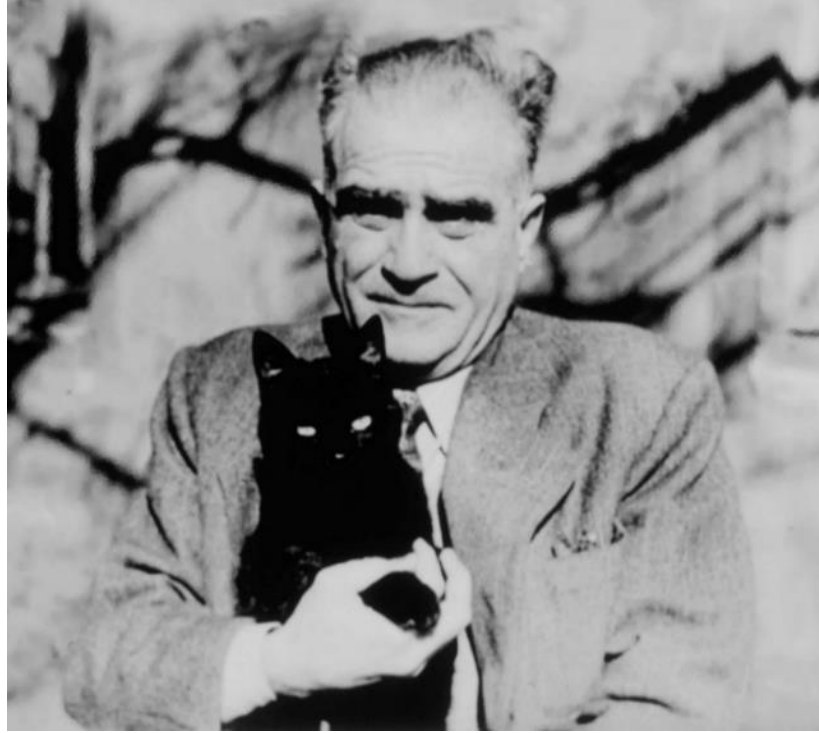
⁹ <http://kitapeki.com/turkiyenin-ilk-yayinci-katalogu-arakel-kitaphanesi-esami-i-kutubu/> Erişim: 10.02.2017

“Neyse ki Hamdi Bey beni bu halden kurtardı. Kucağındaki kara kediyi okşayarak teskin eden bir sesle konuşuyordu.

“Çok değerli bir filozoftu babanız. Ona çok haksızlık ettiler. Bir bilim mistiği idi. Onu hiç anlamadılar. Vasiyetine bile saygı göstermediler...”

Mösyö Arakel ters bir bakışıyla susturdu adamı.” (s.230)

Kucağında kara kedisiyle okuyucunun karşısına çıkan Hamdi Bey, Beşir Fuat hakkında “bilim mistiği” tanımlamasını yapan Ahmet Hamdi Tanpınar’dan başkası değildir. Murat Gülsoy, Tanpınar’a ufak bir selam yolladığını BirGün gazetesinde yayımlanmış olan röportajında belirtmiştir.

Belge 1: Ahmet Hamdi Tanpınar ve Kedisi

2.2.2.11.Halide

Halide, Fuat ve Feride’nin İstanbul’daki dadısıdır. Fuat’ın İstanbul’a gelişiyle Halide ve Fuat tekrar görüşürler. Halide, Fuat’a babası ve ailesi hakkında bildiklerini anlatır. Fuat’ın psikolojik sorunlarının ortaya çıkmasıyla Fuat, Halide’nin yanında kalmaya başlar.

2.2.2.12.Beşir Fuat

Beşir Fuat, Gölgele ve Hayaller Şehrinde romanında Fuat'ın babası olarak kurgulanmış, gerçek bir kişidir. Beşir Fuat, Türk edebiyatına romantik akımın hâkim olduğu Tanzimat Dönemi'nde, realizm ve natüralizm akımlarını savunmuştur. Materyalist ve pozitivist bir anlayışı savunan Beşir Fuat'ın yazmış olduğu Victor Hugo (1885) ve Voltaire (1886) adlı denemeler pozitivist tenkidin ilk örneklerindedir.

Gölgele ve Hayaller Şehrinde romanının ana kahramanı olan Fuat, kitapçı Mösyö Arakel'den babası Beşir Fuat'ın filozof, bilim mistiği bir edebiyatçı olduğunu öğrenir ve Beşir Fuat'ın kaleme aldığı Victor Hugo ve Voltaire adlı eserleri okur.

“Benim babam bu eserlerin müellifiydi, önemli ve anlaşılmamış bir adamdı. İşte benim de dünya üzerindeki mevcudiyet sebebim buydu, onu anlamak.

Kitapları sırayla okumaya başladım. Şaşkınlığım bir kat arttı. Voltaire'in girizgahında aynen şöyle söylüyordu:

İnsanlık tarihi boyunca, bilimin ve felsefenin parlak güneşi düşünceler semasında belirmiş ve gitgide gelişmiş, yükselmiş, yaydığı hakikat ışığı derede derece artmıştır. Yalnız bir kere tutulma meydana gelmiştir. Bu tutulmanın –on dört asır sürmüştür- doğurduğu cehalet ve taassup Eski Yunan ve Roma medeniyetlerini büyük bir karanlıkta bırakıp onların eserlerini gizlemiştir. Bunun sebebi, Hristiyanlığın yayılışındır ki bunu Hristiyan aleminde yetişen önemli kişiler de kabul ederler.

Aslında zaman zaman seninle konuştuğumuz bunlar değil mi? Dinin, insanlığın hakikati araştırmasının önündeki en büyük ve esaslı engellerden biri olduğunu hep söylüyorduk. (...)

Bunlar bildiğimiz ortaçağ tablosu ama bir “barbar” Türk'ün bundan yirmi sene önce çıkıp da kendisinden emin bir şekilde bunları yazması ve o kişinin benim babam olması beklediğim bir şey değildi Alex. (...)

Victor Hugo'nun biyografisi daha da enteresan. Emile Zola'nın gözlüğüyle bakıyor Hugo'ya. XIX. asrın Hugo asrı olması gerektiğini söyleyenlere haddini bildiriyor. Babam natüralizmin de en hızlı savunucusuymuş meğer.” (s.231-234)

Doğu hayalciliğine karşı Batı gerçekçiliğini savunan Beşir Fuat, “Victor Hugo” adlı eseriyle “hayâliyyûn-hakikiyyûn” tartışmalarını başlatan kişi olmuştur. Mösyö Arakel, Victor Hugo biyografisini işaret ederek Beşir Fuat’ın edebi görüşünden söz eder.

“Bilhassa bu kitabında, Victor Hugo’nun hayatını anlatırken kendi felsefesini de ortaya koymuştu. Hayale karşı hakikati, şairlerin romantik rüyalarına karşı bilimin akılcılığını savundu. Ona göre dünyayı en hakiki şekliyle fen bize anlatabilir. Üstelik her gün daha da gelişerek, ilerleyerek ufkumuzu genişletir. Bu mesele üzerine birçok münakaşaya girdiğini hatırlıyorum.” (s.237)

Beşir Fuat, Ahmet Mithat Efendi’ye bir mektup yazmış, ardından intihar etmiştir. Ahmet Mithat Efendi, 1887 yılında Beşir Fuat hakkında bir biyografi kaleme almıştır. Romanda ise Mösyö Arakel, Ahmet Mithat Efendi’nin yazmış olduğu bu biyografik kitabı, Fuat’ın babasının intihar sebebini öğrenme isteği üzerine, Fuat’a verir.

“Ahmet Mithat, kitabında Beşir Fuat’ın münevverliğini, fen ve edebiyata olan hakimiyetini övdükten sonra asıl meseleye doğru geliyor. (...)

Üçüncü kısmın üzerinde İntihar Şekli yazıyor. Bu bölümü okurken Alex elim ayağım titredi. İntihar gününü ne kadar herhangi bir keder ya da sıkıntı hali göstermediğini, hatta bu işi yapmak için önceden bazı hazırlıklara giriştiğini anlatıyordu. İntihar için odasına kapanıp bazı mektuplar yazmış. Biri zabıtaya hitaben, kimsenin sorumlu olmadığını, kendi arzusuyla bu kararı verdiğine dair bir not. Boşuna tatbikat yapmayın, demiş. Vücudunu da tıp mektebine bağışlamış, kadavra olarak üzerinde çalışılması için!” (s.246)

Mösyö Arakel, Beşir Fuat’ın intiharına sebebiyet veren olayları Fuat’a anlatır. Beşir Fuat’ı bebekken hastalanan Namık Kemal isimli oğlunun ölümü ve annesinin hastalığı perişan etmiştir.

Beşir Fuat, Ahmet Mithat’a yazmış olduğu mektupta intihar sebebini açıklar ve ölüm anını bir kâğıda kaydeder. Beşir Fuat’ın annesi akıl hastasıdır. Deliliğin irsi olduğunu bilen Beşir Fuat, Doktor Mengeri’ye gider. Sülük tedavisinden sonra doktorun önerisiyle kendisini eğlence hayatına vererek, endişelerden uzaklaşmaya

çalışır. Birlikte olduğu kadınlardan birinin hamile olduğunu öğrenmesiyle Beşir Fuat, kadına Kuzguncuk'ta bir ev tutar. Karısı ve metresi arasında kalan Beşir Fuat, zor zamanlar geçirir.

“Bundan kurtulmak için intihardan başka çare bulamadım. Bu fikir yeni değil. Harcamalarım sahip olduklarımdan fazla olduğundan bir gün tamamen tükeneceği belliydi. Ama verdiğim sözü tutmamak ya da suçsuz bir kadını masrafından dolayı terk etmek vicdanıma sığmıyor.” (s.250)

“Ameliyatımı icra ettim, hiçbir ağrı duymadım. Kan aktıkça biraz sızlıyor. Kanım akarken baldızım aşağıya indi. Yazı yazıyorum, kapıyı kapadım diyerek geriye savdım. Bereket versin içeri girmedi. Bundan tatlı bir ölüm tasavvur edemiyorum. Kan aksın diye hiddetle kolumu kaldırdım. Baygınlık gelmeye başladı...” (s.247)

“Arzu ettim ki, bir insanın öldüğünü ve ölürlen neler hissettiğini bildirmek suretiyle, insanlığa bir faydam dokunsun.” diyen Beşir Fuat, cesedini Tıbbiye Mektebi'ne hediye etmiş; fakat bu arzusu yerine getirilmemiştir.

Yazar, Ahmet Mithat Efendi'nin yazmış olduğu biyografideki dili modern Türkçeye aktararak alıntılar yapmıştır. Yayıncı notunda ise mektubun çevirmen tarafından modern Türkçe ile yazıldığı bilgisi verilerek romanın inandırıcı olma özelliği korunmuştur.

“Ahmet Mithat'ın kitabı yakın zamanda yayımlanmıştır (Beşir Fuat, Ahmet Mithat Efendi, çevrimyazı: N. Ahmet Özalp, Oğlak Yayınları, 1996). Ancak metnin çevirmeni o tarihte bu kitaba erişme olanağı bulamamış, büyük olasılıkla özgün metinle karşılaştırma yapmadan, Fuat'ın Osmanlıca Türkçesinden Fransızcaya çevirdiği metni modern Türkçeye aktardığı için kimi farklılıklar göze çarpmaktadır. Ancak anlamı bozmadığı için çeviriye müdahale etmedik.” (s.248)

Ahmet Hamdi Tanpınar, Beşir Fuat'ın intiharının, “Türk münevverinin XIX. asrın sonuna doğru içinde bulunduğu ruh halinin bir cephesini”¹⁰ verdiği görüşündedir.

---

¹⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, (2011), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul, s.108.

2.2.2.13.Ahmet Mithat Efendi

Romadaki şahıslardan biri olan Ahmet Mithat Efendi; Beşir Fuat, Sabahattin Bey ve Mösyö Arakel gibi gerçekte yaşamış karakterlerdendir. Mösyö Arakel'in Fuat'a verdiği kitaplar arasında Ahmet Mithat Efendi'nin "Beşir Fuat" adlı eseri de bulunmaktadır. Ahmet Mithat Efendi bu kitapta Beşir Fuat'la nasıl tanıştığını, Beşir Fuat'ın dış görünüşünü, huylarını, hayatını anlatmış; Beşir Fuat'ın münevverliğini övdükten sonra intihar şeklinden bahsederek Beşir Fuat'ın kendisine yazdığı mektuba da kitabında yer vermiştir. Fuat, bu kitabı okuduktan sonra öğrendiği gerçekleri kabul etmek istemez ve Ahmet Mithat Efendi'nin Beykoz'daki yalısına gider. Ahmet Mithat Efendi, Fuat'ı iyi bir şekilde karşılayarak bildiklerini anlatır.

"Ahmet Mithat Efendi'ye gittim. Beykoz'daki devasa yalısında doğrusu beni çok iyi karşıladı, babamı ne kadar sevdiğini bir defa da kendisinden dinledim. İntiharın sebebini sordum. "Evladım, baban pırlanta gibi bir gençti, öyle bir zekâ bir daha gelmedi ama yanlış fikirlerin tesirine girmişti, bütün bu âlemin maksatsız bir tesadüften ibaret olduğuna inanmıştı, o yüzden canına kıydı. Çünkü insan böyle bir saçmalıkla baş edemez." Böyle dedi." (s.270)

2.2.3.Zaman

"Anlatı ister söz, ister yazıyla sunulsun, inşa edilmiş bir yapıdır. Doğal olarak, belirli bir amaç doğrultusunda inşa edilen bu yapı, zamana bağlı olarak asıl değerini bulur ve zaman içinde idrak edilir. Bu nedenle bir romanda hikâyeye, mutlaka -belirli veya belirsiz- bir zamanda cereyan eder."¹¹ Zaman unsuru, romanda genel yapıyı oluşturan öğelerden biridir.

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında; anlatılan olayların yaşandığı zaman, yaşanan olayların ne zaman algılanıp ifade edildiği ve yazıya geçirilme zamanı bellidir. Avukat 1968 senesinde, Fuat'ın mektuplarını yazdığı defteri bulmuş, beş yıl boyunca Fuat'ın mektuplarının tercümesini yapmıştır. 1998 yılında avukat, yapmış olduğu tercümenin başına bir ibare yazar.

Fuat'ın arkadaşı Alex'e yazmış olduğu mektuplar 21 Ağustos 1908 tarihinden başlayarak 1909'un belirsiz bir tarihinde -muhtemelen haziran ayında- son bulur.

---

¹¹ Tekin, (2012), s.122.

“Zaman, olayların neden-sonuç ilişkileri içinde kavranmasını sağlayan bir unsurdur. Hikâyede önce bir şey olur, sonra başka bir şey olur. Olan her şey ya bir olayın sonucudur ya da başka bir olayın nedenidir.”¹² Fuat, ablasının evlenişi ve annesinin ölümünden sonra kendisine verilen görev için İstanbul’a gitmeye karar verir. İstanbul seyahati boyunca Alex’e mektuplar yazarak yaşadığı şeyleri, İstanbul’daki dönemi tasvir eden Fuat, yolculuğu sırasında Sabahattin Bey’den İstanbul’un durumu hakkında bazı bilgiler edinir.

“Osmanlı’nın üzerinde bir hürriyet hayali dolanıyor ama nihayete varacak mı, emin değilim. Sultan Hamit kuvvetini kaybetti ama halen tahtta. O bir entrika ustasıdır. Akli oyuna, kumpasa çok iyi çalışır.” (s.44)

Osmanlı Devleti’nde, 23 Temmuz 1908 yılında meşrutiyetin tekrar yürürlüğe konması ile I. Meşrutiyet’ten itibaren süre gelen II. Abdülhamit’in mutlak monarşi dönemi son bulmuştur. Osmanlı’da milat yaşanmakta, farklı milletlerden insanlar kardeşçe birbirini kucaklayarak; eşitlik, kardeşlik, hürriyet, adalet diye bağırarak istibdat döneminden kurtuluşlarını kutlamaktadırlar.

Yazar zaman unsuruyla, istibdat döneminin sona ermesiyle İstanbul’da yaşanan değişimlere ve Fuat’ın İstanbul’a gelmesiyle birlikte yaşadığı değişime okurun tanık olmasını sağlamıştır.

“Zaman bizi değiştiriyor. Her gün bir parçamız değişiyor; yediğimiz, içtiğimiz vücudumuza katılıyor, yılanların deri değiştirmesi gibi eskiyen kısımlarımız ölüp gidiyor, yerlerine yenileri geliyor. Her geçen gün eski halimizden biraz daha uzaklaşıyoruz. Bilim belli bir süre içinde bütün hücrelerimizin yenilendiğini söylüyor. Peki ama biz o zaman başka birine mi dönüşmüş oluyoruz? Aynı kaldığımızı iddia edemeyiz. Söyler misiniz Mösyö Fuat, sizin ne kadarınız Paris’ten yola çıktığımız günkü Fuat?” (s.136)

Fuat, İstanbul’da geçmişin ve geleceğin aynı anda var olduğunu düşünmektedir.

---

¹² Murat Gülsoy, (2015), *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık*, İstanbul, s.149.

“Geçmiş zamanın henüz geçmemiş olduğunu, hatta asla ve asla geçmeyeceğini, zaten zaman dediğimiz şeyin de aklımızın ve hayalimizin ötesinde bir şey olduğunu hissediyor insan burada. Mekanik bir saatin zembereğinden çok, çölün kumlarına yakın.” (s.138)

Fuat, Alex’e yazdığı bazı mektuplarla birlikte İstanbul’un durumunu anlatan bazı kartpostallar gönderir. Murat Gülsoy, romanda bahsi geçen kartpostalların gerçek olduğunu belirterek, kartpostalların fotoğraflarını paylaşmıştır. Birinci kartpostalda bulunan hürriyeti temsil eden melek, romanın kapak tasarımında da kullanılmıştır.

“İki tane kartpostal ekliyorum bu mektuba. Birincisinde, hürriyeti temsil eden genç kadının yanında duran, onu kollayan sakallı kişiler: anayasanın mimarı Midhat Paşa, Namık Kemal adlı mühim bir şair ve de Prens Sabahattin! Hürriyeti vurulduğu zincirlerden kurtaran iki asker de Niyazi ve Enver beyler” (s.79)

Belge 2: Kartpostal 1

“İkinci kart da çok enteresan geldi bana. Ortada sultanın etrafını sarmış hürriyet, kardeşlik ve eşitlik; üç genç kız figürüyle sembolize edilmiş. Hürriyet hep kadınlarla temsil ediliyor, kölelikten kurtarılan bir kadın olarak resmediliyor.” (s.79)

Belge 3: Kartpostal 2

“Son anda bulduğum bir kartpostal daha ekledim. Ortada sultanın resmi, altında beş dilde “Yaşasın Anayasa” yazısı. Soldan sağa; Ermenice, Rumca, Türkçe, Fransızca ve Ladino.” (s.85)

Belge 4: Kartpostal 3

I. Meşrutiyet döneminde ortaya çıkan ve temelleri Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar uzanan karşıt dünya görüşleri II. Meşrutiyet'in hürriyet havası içinde karşı karşıya gelme ve tartışma ortamı bulmuşlardır. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma hareketleri de görülmektedir. Romadaki Charles karakteriyle, oryantalist zevklere sahip bir Batılı'nın, İstanbul'a bakış açısı yansıtılmıştır.

“İnanın dostlarım, bu şehir şu anda dünya üzerindeki en enteresan yerdir. İnsanlığın geçirdiği bütün aşamaları bu şehirde bir gün içinde yaşayabilirsiniz. Misal, bugün yüzlerce sene evvel tatbik edilen bir ayine şahitlik ettik, akşama Tepebaşı'nda son moda operetlerden birini seyredebiliriz.” (s.111)

Fuat, 20 Ekim 1908 tarihli mektubunda İstanbul'daki gelişmelerden bahseder. İktisadi buhran nedeniyle tersane işçileri, tren yolu çalışanları greve başlamıştır. Osmanlı'nın iç politikasındaki istikrarsızlık sebebiyle Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş; Avusturya-Macaristan, Bosna-Hersek'i egemenliği altına almış, Girit Yunanistan'a katılma kararı almıştır.

“Meşrutiyet idaresinin meydana getirdiği ümitler yerle bir oldu. Oysa daha geçen ayın sonunda bir Yunan heyeti anayasanın yürürlüğe konmasına tebrik vermek için İstanbul'a gelmişti, büyük ziyafetler verilmişti. Şimdi, her yerde Yunanistan aleyhine mitingler yapılıyor. Protestolar birbirine karışıyor. Avusturya mallarına boykot başlatıldı mesela. İşin garip yanı Avusturya'dan ithal edilen malların ilk sırasında Türklerin milli başlığı olan fes geliyor. Şimdi bu fesleri almak ayıplanıyor.” (s.131)

Yapılan seçimler sonucu 17 Aralık 1908'de Meclis-i Mebusan açılmış ve görevine başlamıştır. Fuat, İstanbul'da artan huzursuzluklar ve baskı ortamından bahseder. Fuat, yazmış olduğu son mektupta ise İstanbul'da meşrutiyet idaresine karşı olanların çıkarmış olduğu isyan sonucu II. Abdülhamid'in tahttan indirildiği bilgisini verir.

2.2.4.Mekân

Roman inşasında; olayların gerçekleştiği, şahısların içinde buldukları bir mekân yaratılmak zorundadır. Eserdeki mekân gerçek veya kurmaca olabilir. “Ancak unutmamak gerekir ki, romanın mekânları gerçekte var olsun veya olmasın "kurmaca"dırlar.”¹³ Gölgele ve Hayaller Şehrinde romanında gerçek mekanlardan yararlanılmıştır. Çerçeve hikayedeki avukat karakteri İstanbul’da yaşamakta, iş çıkışında Sahaflar Çarşısı’ndan kendisini zamanın sıkıcılığından kurtaracak hikayeler alarak Çorlulu Ali Paşa Medresesi’ne gitmektedir.

Fuat’ın Alex’e yazmış olduğu mektuplardan oluşan romanın asli mekânı İstanbul’dur. İstanbul’daki siyasi çalkantıları gözlemleyerek, yazma göreviyle İstanbul’a gelen Fuat, dokuz yaşına kadar İstanbul’da yaşamıştır. Bu seyahatle birlikte anılarında da yolculuğa çıkan Fuat için İstanbul, gölgeler şehridir.

Romanın giriş kısmında yapılan mekân tasviriyle, olayların gerçekleşeceği yerin tanıtımı yapılır. Fuat, İstanbul’a gelişiyle Galata’da bir oda kiralamış ve Alex’e, bulunduğu çevrenin tasvirini yapmıştır.

“Şu anda pencerenin önüne yerleştirdiğim küçük tahta masaya oturmuş sana bu satırları yazarken güneşin son ışıkları Haliç’in üzerinde oynaşiyor, sokağımıza kendiliğinden serin bir gölgelik sağlayan çınarın dibinde yatan dört sarı köpek, yaprakların arasından süzülerek üzerlerine düşen akşam güneşinin tadını çıkarıyorlar. Servi ağacından tabutların yapıldığı dükkanlardan çekiç sesleri geliyor. Aşağıdaki sokakta sıra sıra bu dükkanlardan var. Yokuşu çıktığımızda Küçük Ölüler Meydanı denilen bir Müslüman mezarlığı var, eski bir yer.” (s.78)

Yazar, Fuat’ın çevreyi değerlendirmesiyle, hikâyenin fonunu oluştururken aynı zamanda karakterin psikolojik durumunu da ortaya koymuştur. “Mekân, sadece dış gerçekliğin (fiziki çevrenin) değil, büyük ölçüde iç gerçekliğin (moral gerçeğin) ortaya konulmasına, yansıtılmasına vasıta kılınır. Onunla, dış dünyanın tanıtılmasından çok, insanın bilinç dünyasının aydınlatılmasına çalışılır.”¹⁴ Fuat yaptığı mekân tasvirlerinde kendi iç dünyasını da yansıtır. Fuat’ın bulunduğu mekanlar anılarının canlanmasına sebep olmakta ve Fuat’ın bastırılmış olduğu hisleri

¹³ Mehmet Narlı, (2002), “*Romanda Zaman ve Mekân Kavramları*”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Balıkesir, s.100.

¹⁴ Tekin, (2012), s.157.

gün yüzüne çıkarmaktadır. Fuat kendini ne Doğulu ne de Batılı olarak görmekte, kendini bir yere ait hissedememektedir.

“Bense bir yanımla buralıydım, buraya aittim. Sütunlarında kanlı el izini aradığımız bu mabedin yoğrulduğu toprağa aittim. Namaz kılanları seyrederken Nana’nın bana huzur veren dualarının sesini duymam boşuna değildi. Üstelik o kanlı el izinin sahibiyle ayı kökten geliyordu bir yanımla. Şimdi bu satırları yazarken aklıma gemide gördüğüm rüya geldi, hayvan bitki karışımı melez canlılar... Ben de öyle tuhaf bir mahluk değil miydim?” (s.91)

“Fakat Alex, sonra çok farklı bir şey oldu kafamın içinde. Çünkü hem Fatih Mehmet’in kanlı elini sütuna sürerken içinin nasıl coşkuyla dolduğunu hissettim hem de kılıçtan geçirilen Hristiyan cemaatin korkusunu ve dehşetini... Hem o hem de diğeryidim sanki. Hem katil hem de kurban.” (s.93)

“Mekân unsurundan, kahramanın kimliğiyle birlikte içinde yaşanılan ortamın sosyo/kültürel portresinin çizimi yönünden de yararlanılır.”¹⁵ Fuat’ın bulunduğu çevreyi tanıtmaya aynı zamanda dönemin kültürel dokusu okuyucuya yansıtılmış olur. Fuat’ın seyahati boyunca Alex’e yazdığı mektuplarda, II. Meşrutiyet döneminde İstanbul’un toplumsal/kültürel yapısı hakkında bilgiler bulunur.

“Avrupa’da görebileceğin en kozmopolit şehir burası. Eski sarayın olduğu taraf ile Galata’yı birbirinden ayıran Haliç’in üzerindeki köprüyü görürsen şaşır kalırsın. Her renkten, her milletten insan kendilerine özgü kıyafetleriyle iki dünya arasında gidip geliyorlar. Asya ile Avrupa ve hatta Afrika bu köprü üzerinden akıyor, birbirine karışıyor. Türkçe, Rumca, Ermenice, Macarca, Arapça, Rusça, Fransızca, Almanca, İngilizce, Farsça, Kıpti bizim sayabildiklerimizdi. Hele kıyafetler... Bütün dünyanın kılıkları burada kendini göstermeye gelmiş gibiydiler.” (s.98)

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında mekânın sembolik bir işlevi de vardır. Yazar, geçmişin izlerini süren ve kimlik karmaşası yaşamakta olan Fuat Chausson ve hürriyet hayaletiyle değişimlerin yaşandığı İstanbul arasında bir

---

¹⁵ Tekin, (2012), s.164.

benzerlik kurmuştur. İstanbul'daki modernleşme çabaları, hürriyet arayışı ve toplumsal karışıklık ile Fuat'ın Doğu ile Batı arasında kalmışlık hissi, bir yere ait olamama durumu arasında ilişki kurulmuş; İstanbul beşerî bir nitelik kazanmıştır.

“Şehre gelince oryantalist ressamların resimlerindeki o rengarenk çarşaf ve feraceler içindeki kadınları da ara ki bulasın. Artık Doğu'nun kadınları da koyu renkli, uzun, şekilsiz Batı elbiselerine benzeyen daha modern kılıklar içindeler ya da koyu renk çarşaf giyiyorlar.” (s.94)

“Pera dediğim yer, bizim Avrupa şehirlerindeki benzer taş binalardan oluşan bir cadde (...) Her tarafta zengin İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar görünüyor. Adeta Avrupa'nın bir özeti bu cadde. Zaten adına da Cadde-i Kebir, diyorlar.” (s.95)

Osmanlı'daki sembolik baba figürü olan padişahın tahttan indirilmesi sonucu babasız kalan toplum ile babasız büyümüş olan Fuat, romanda katmanlı bir yapı oluşturur.

“Türkiye'ye dönmenin babasızlığımınla yüzleşmek manasını taşıdığımı biliyorum artık.” (s.83)

“Babamla alakalı öğrendiklerim kafamı ve ruhumu karıştırmıştı. İşin kötüsü etrafımı sarmış olanların sadakatsizliği, ikiyüzlülüğü, kötü niyetleri, hesapları... Osmanlı'nın durumu da böyle. Hasta Adam, diyorlar yapmacık bir üzüntüyle ama tedavi etmek için parmaklarını kıpırdatmıyorlar.” (s.269)

Fuat bir gün, yoldan geçenleri izlediği sırada gemide tanıştığı yaşlı ressam Pierre de Bouise ile karşılaşır. Pierre, Fuat'a Abdülaziz'in hikayesini anlatır. Fuat, Abdülaziz'in tahttan indirilip intihar edişi ile babasının intiharı arasında bir bağ kurar. Babasının intihar edişini kabul etmek istemeyen Fuat, Abdülaziz'in de intihar ettiğine inanmaz.

“Abdülaziz'i katlettiler, intihar etti, dediler. Bileklerini kestiğini iddia ettiler. Yalandı. İnsan iki bileğini de kesemez. Hayır, düpedüz yalan. Babamın intihar etmesi için de bir sebep yoktu.” (s.270)

Romanda açık mekân olarak İstanbul ve Kuzguncuk, kapalı veya dar mekân olarak Fuat ve Marcel'in Galata'da kiraladıkları odalar, Charles'ın amcasının Kandilli'deki yalısı ve Halide'nin evi kullanılmıştır.

Fuat'ın Galata'da kiralamış olduğu oda tasviri kısa tutulmuştur.

“Odada bir yatak, masa, aynalı bir konsol ve ayaklı bir saat var.” (s.78)

Fuat, ev sahibi Madam Regina'nın kasvetli varlığının tüm pansiyonu kalın bir örtü gibi sardığını düşünmektedir. Charles ile birlikte yalıda bir süre kaldıktan sonra pansiyon, Fuat'a unutulmuşluğun ve yaşlılığın çaresizliğini hissettirmeye başlamıştır.

Charles'ın amcasına ait olan Kandilli'deki yalı, Tanzimat dönemi romanlarında sıkça karşımıza çıkan mekanlardandır. İstanbul'da toplumsal sorunlar yaşanırken Fuat ve arkadaşları siyasi ve sosyal sıkıntılardan uzak bu yalıda başka bir İstanbul yaşamaktadırlar.

Fuat, İstanbul'a gelişinden üç ay sonra eskiden yaşamış olduğu mahalleye gitmeye karar verir. Kuzguncuk'taki sosyal çevreyle ilgili bilgi veren Fuat, eskiden yaşamış olduğu evin yandığını görür. Kuzguncuk'a gelerek geçmişiyile yüzleşen Fuat, yıllar sonra Halide'yle görüşür.

“Kuzguncuk şirin bir Boğaziçi köyüdür Alex. Çokça Yahudi, Ermeni, Rum oturur, Müslümanların azınlık olduğu semtlerden biridir. Hatta camisi bile yoktur. Böylesine az rastlanır. Sahilden içeriye doğru yürümeye başladığımızda bazı evlerin hiç değişmeden yerinde durduğunu bazılarınınsa tamamen yok olduğunu hayretle fark ettim.” (s.182)

“Vücudum kendi üzerine düşen rolü mükemmelen yerine getirirken “asıl ben” bir çocuğun adımlarını arıyordu bu yıkımın içinde. Birdenbire fark ettim. Oradaydı. Bahçenin köşesine vardığımda o başka dünyalara açılan esrarı kapının, bana çocukluğumda söylemediği ya da söylediye de benim anlamadığım hakikati şimdi öğrenme ümidi taşıdığım kuyu oradaydı.” (s.184)

Fuat, psikolojik sorunlarının baş göstermesinin etkisiyle Charles ve Marcel ile kavga etmiş, Halide'nin yanında kalmaya başlamıştır. Romanda Halide'nin eviyle ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiştir.

2.2.5.Dil ve Üslup

Şahıs kadrosu, zaman, mekân gibi unsurlarla kurulan roman yapısını işlevsel kılan araç, dildir. Yazar, romanla okuyucuya yeni bir dünya sunar ve kullandığı dil ile hikâyeye gerçekçi bir görünüm kazandırır. Başarılı bir romancı dilin olanaklarını iyi kullanarak, kendine has bir üslup oluşturur. Dil ve üslup özelliklerinin etkili bir şekilde kullanılmasıyla okuyucu, romanın kurmaca dünyasına dahil olur.

Murat Gülsoy, tarihi romanlarda konu edilen seneler öncesine ait bir hikâyenin, bugünün diliyle anlatılması sonucu romanın inandırıcılık özelliğini kaybedeceği görüşündedir. Gülsoy, Gölgele ve Hayaller Şehrinde adlı romanında bu sorunu aşabilmek için mektup-roman tekniğini kullanmıştır.

Yazar, Fuat'ın mektuplarındaki dilin günümüz Türkçesiyle yazılmasının yol açacağı dil sorununu, mektupları çeviri metin şeklinde kurgulayarak önlemiştir. Roman boyunca yer yer verilen çevirmenin ve yayıncının dipnotları okura, eserin bir çeviri roman olduğunu hatırlatmaktadır.

“Üstelik bu tarihçi hiç yorulmadan çalışmaya devam ediyor, henüz farkında olmadığı yeni detayları bulup derliyor. Ne demişler: meminerunt omnia amantes.¹⁶” (s.88)

“Ansızın bütün o Hristiyan azizlerin pasyonlarını,¹⁷ peygamberlerin o görünmez yaratıcıyla nasıl konuştuklarını anladım.” (s.110)

Fuat'ın İstanbul'un tarihini uzun bir şekilde anlattığı bölümde yazar, ansiklopedik bilgi vermemek amacıyla mektubu eksik olarak tasarlamıştır. Çevirmen bu bölüme “Bu sayfalar ıslanıp birbirine yapışmış, ayırmaya çalıştım ama yazılanların çoğu okunmuyordu. Okuyabildiğim tek tük kelimeleri tercüme ettim.” dipnotunu eklemiştir.

¹⁶ (Lat.) Aşıklar her şeyi hatırlar. (Ç.N.)

¹⁷ Passion, çile olarak çevrilebilirmiş ama biz özgün çeviriye sadık kalıyoruz. (Yayıncının Notu)

“Roma imparatorluğu .....
..... daha kutsalmış. ....
..... Justinyanus ..... (..)” (s.90)

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, Fuat’ın Alex’e yazmış olduğu mektuplardan oluşması sebebiyle tek bir okuyucusu olan günlük niteliği de taşımaktadır. Yazar, bu durumu avantaj olarak kullanmış, dil aracılığıyla Fuat’ın bilinçaltındaki düşüncelerini de okuyucuya yansıtmıştır.

“Daha o andan hissediyordum içimdeki denizin dalgalanmakta olduğunu. Büyük bir fırtınanın kopacağı belliydi. Gecenin bu vaktinde oturup cılız lamba ışığında sana mektup üzerine mektup yazmamın sebebi de bu. Korku.

Uyumak istemiyorum.

Yatağa yatıp gözlerimi kapattığım anda yeşil bir havuzun içinde kafasına yapışmış sülüklerle yatan bir adam beliriyor.” (s.259)

19. yüzyıldan önceki eserlerde, yazar-anlatıcı tarafından oluşturulan dil ve üslup özellikleri görülmektedir. Bu durum nedeniyle dil, eserlerde tek boyutlu olarak kullanılmıştır. “19. Yüzyılda bilimsel anlayış, ‘deneyci’ bir yaklaşımı benimser ve gerçeği olduğu gibi yansıtmayı hedeflerken, bu mantığın beslendiği felsefe de “pozitivist” anlayışı egemen kılmaya çalışır. Son tahlilde amaç, gerçeği anlatmaktır. Daha doğrusu, gerçeği, yeni ve farklı bir anlayış ve bakışla anlatmaktır.”¹⁸ Bu değişimle birlikte romandaki kişiler, kendi psiko/sosyal konumlarına uygun bir dille konuşmaya başlarlar.

Fuat yazmış olduğu mektuplarda karakterine uygun, açık bir üslup kullanmıştır. Hayatının büyük bir bölümünü Paris’te geçirmiş olan Fuat, Fransız kültürüyle büyütülmüştür. Bu sebeple mektuplarında sık sık Fransızca kelimeler, deyimler kullanır. Yabancı kelimelerin, deyimlerin Türkçe karşılıkları çevirmen tarafından dipnotta verilmiştir. Yazar, kurmuş olduğu dil yapısıyla romanın inandırıcı bir özellik kazanmasını sağlamıştır.

---

¹⁸ Tekin, (2012), s. 176.

“Bu şarabın özüymüş, deyip gülmeye, kahkahalar atmaya başladım. Collige, virgo, rosas.¹⁹” (s.193)

Fuat, romantik edebiyatın neredeyse bütün kalıplarını kullanarak yazdığı mektuplarda coşkulu bir dil kullanır. Fuat’ın kullanmış olduğu dil, romantizm akımının etkisiyle eser veren bazı sanatçıların mektup-roman tarzında yazılmış eserlerini hatırlatmaktadır. Mektuplarda Fuat’ın Fransız edebiyatçılardan ve onların eserlerinden bahsetmesi bu görüşü destekler niteliktedir.

“Her neyse, Wells’ten söz açılınca ben hemen Görünmeyen Adam’ı hatırlıyorum. Benim haletihiyeme en çok o uyuyor, belki ondandır.” (s.87)

Fuat’ın psikolojisinde değişimlerin yaşanmasıyla birlikte, kullandığı dilde; cümle kuruluşlarında, imgelerde değişimler görülmektedir. Fuat’ın delüzyon (sanrı) görmeye başlamasıyla birlikte, cümlelerindeki mantıksal yapı bozulmaya başlar.

“Rüyalarım. Karanlık bir adam var, ondan korkuyorum. Hızır. Bu topraklarda bu isimle tanınıyor. Tarihin kilitlendiği bu lanetli tuzlu su imparatorluğu yavaş yavaş zehirliyor aklımı. Hasta Adam kim? Babam hasta mıydı? Ya ben? Benim hiçbir şeyim yoktu Alex, bu şehre gelmeden önce. Hatta gemide bile iyiydim. Ne zaman ki şehre tam ortasından girdik gemiyle...hayır, burası Paris değil, Paris’in köprüleri hep tatlı suların üstünde. Burada tuzlu su idare ediyor bütün hayatı. Deniz değil bu, başka bir şey. Hem şehrin altında kayıklarla gezilen bir başka şehir var ve bu herkesi yavaş yavaş çıldırtıyor.” (s.280)

---

¹⁹ (Lat.) Gülleri, kızları topla, gençliğin tadını çıkar, anlamında kullanılan bir deyiş. (Ç.N.)

2.3.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE ROMANINDAKİ TEKNİK UNSURLAR

2.3.1.Mektup Tekniği

“Mektuplu roman, bir veya daha fazla karakter tarafından yazılmış mektuplarla biçimlendirilmiş bir romandır. (Holman,1972: s.199)”²⁰ Mektup tekniğiyle (epistolary technique) yazılmış olan Gölgele ve Hayaller Şehrinde, Fuat’ın Alex’e yazmış olduğu romanlardan oluşan tek kişilik mektup dizisidir. Sadece Fuat’ın mektuplarından oluşan roman, okuru belirli bir günlük niteliği taşımaktadır. Bu sebeple klasik mektuplara has yaşananları özetleme durumu ortadan kalkmış, Fuat bazı mektupları Alex’e yollamak amacıyla değil duygularıyla yüzleşebilmek için yazmıştır. Yazar, mektup tekniğini kullanarak Fuat’ın duygularını bir aracı kullanmadan doğrudan okura yansıtmıştır. Fuat’ın samimi bir dille Alex’e yazmış olduğu mektuplar onun iç dünyasını yansıtan bir ayna niteliği taşır.

“Göz hizamızda bir yıldız kaydı. Biri öldü, diye düşündüm. Bir an sana bir şey oldu, diye düşündüm Alex. (Bu satırı muhtemelen mektuba geçirirken silerim, bu defter sana yazdığım mektuplardan fazla bir şey oldu zaten.)” (s.42)

“H.G. Wells üstadımızın makinesine binip geriye dönmek isterdim Alex, çok değil beş sene öncesine sadece. İnsan mutluluğun kıymetini mutsuzluk anında fark ediyor ne yazık ki. Benim, hayatım dediğim şu garip maceranın en mutlu zamanları hep geride kaldı. Annem geride kaldı. Isabelle geride kaldı. Onu düşündüğümde kalbimde kocaman bir gözyaşı büyümeye başlıyor, yukarı doğru tırmanıyor. Bu vicdan azabı varken benim bir katile ihtiyacım yok. Bu acı öldürecek beni. Kaderimi idare eden tanrıların elindeki sarkaç Isabelle’den uzaklaştığında babam olacak adamın kanattığı yaraya yaklaşıyor. İki acının arasında kaldım.” (s.254,255)

Yazar, mektuplarında Alex’in durumunu da Fuat aracılığıyla okura sunmuş, okuru boşlukları tamamlamaya sevk etmiştir. Murat Gülsoy, Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık kitabında tek kişilik mektup dizisinde oluşan boşluktan söz etmiştir:

---

²⁰ Aktaran: Tekin, (2012), s.246.

“(…) tüm edebiyat metinleri bir açıdan bakılınca bir boşluk tamamlama oyunu gibidir. Okur bu boşlukları tamamlayarak kurmacanın işaret ettiği dünyayı zihninde bütünleştirir. Bu özellik, “kişiye özel bir dünya”nın okurun zihninde oluşmasını sağlar; dolayısıyla okurun üst düzey bir zihinsel etkinlikte bulunmasına neden olur.” (s.208)

Okuyucu, Alex’in hastalığı sebebiyle sanatoryumda kaldığını ve Alex hakkındaki bilgileri Fuat’ın Alex’e yazmış olduğu cevaplardaki açıklamalarla öğrenmekte ve Alex karakterini zihninde canlandırabilmektedir.

“Mektubun elime ulaştı! Nasıl sevindim anlatamam. Doğrusu yola çıkmadan ziyaretine gelmediğim için kırılacağımdan korkuyordum. Ama sen hakiki bir dost, mükemmel bir insansın. Tedavin iyi sonuç verecek, endişelenme. O melun hastalığın hakkından geleceksin. Sanatoryumda iki ay daha kalma kararını destekliyorum, sakın tamamen gücünü toplamadan Paris’e dönme. Okuyup yazmaya zaman bulman çok iyi. In the Days of the Comet²¹ tercümeni merakla bekliyorum.” (s.86)

2.3.2.Bilinç Akımı Tekniği

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanındaki mektup tekniği, Alex’in ölümü sonrası Fuat’ın Alex’e mektup yazmaya devam etmesiyle bilinç akımı tekniğine dönüşür. Necla Aytür, bilinç akımı tekniğinin, bilinçle bilinç-altının sınırında olan düşüncenin yazıya aktarılmasıyla oluşan bir dil olduğunu ifade eder. Bilinç akımı tekniğinde kullanılan kelimeler, cümleler çağrışım sırasına göre akan, gramer kurallarının gözetilmediği yapılardır. “Bilinç akımı süreci, bilinç-altında şekillenen duygu ve düşünceler, bu unsurların desteğiyle dışa yansıtılmaktadır: Yani zihni alanda, çağrışımlar silsilesi halinde doğan düşünceler; söz, imaj ve sembollerle anlatı boyutu kazanmaktadır.”²²

Fuat’ın duygu ve düşünceleri bilinç akımı tekniği kullanılarak; sembollerle, derin bir şekilde yansıtılmıştır. Fuat, deftere çeşitli resimler de çizmektedir.

---

²¹ “Göktaşlı Günlerinde”, H.G. Wells’ in romanı. (Ç.N.)

²² Tekin, (2012), s. 301.

“Babamın ölürken yazdığı o satırlar, adamotunun çığlığından başka ne ki? Duyanı delirtmeye yeter. Ama ben üstesinden geleceğim Alex, gözümü kırpmadan bakıyorum aklımın içindeki karanlık sulara. Boğaz’ın karanlık sularına... Kuyunun dibindeki siyah balçığa... İdam sehpalarının dibinde biriken çamura... Kıyıya vuran lodos leşlerine...

[...]”²³ (s.298)

2.3.3.Geriye Dönüş Tekniği

Roman, şimdiki zaman içinde kurgulanan, geçmişe ve geleceğe uzanabilen bir türdür. Yazar, romanın kahramanı veya bir olay ile bilgiyi geçmişe dönerek verebilir. Gölgeler ve Hayaller Şhrinde romanında geriye dönüş tekniği sıkça kullanılır. Yaşanan olaylar Fuat’ı geçmişe götürmektedir. Fuat’ın mektuplarında geçmişteki hatırlardan bahsetmesiyle geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Fuat, Marcel ile birlikte vapur yolculuğu yaptığında, yıllar önce vapura binerek Pera’ya gittiği günleri hatırlar.

“Marcel büyük bir merakla yolcuları seyrediyordu. Ona çok değişik geliyor olmalıydı. Benim içinse biraz sukutuhayal olmuştu. Çok değil, on iki sene evvel, annemle bu vapura bindiğimizde rengarenk giyinmiş kadınlar feracelerinin ardından gülümseyen gözleriyle bakar, bazen de başımı okşarlardı. Annem beni Pera’ya götürmekten hoşlanırdı. Tam bir Osmanlı oğlan çocuğu gibi giydirdi beni: Başımda kırmızı fes, üzerimde küçük bir ceket. Kendisinin yüzü açık, başında şapka olduğu için benim dadım zannedirdi vapurdaki kadınlar. Küçük bey vapur gezmesinde... Tuhaftır, Feride gelmezdi bizimle şehre... O hep Nana’yla kalırdı. Her neyse... şimdi vapurdaki insanlara üzüntüyle bakıyordum.” (s.104,105)

Gölgeler ve Hayaller Şhrinde romanı mektup tekniğiyle yazılmış olduğu için dar anlamda geriye dönüşe sıkça başvurulmuş, Fuat yer yer yakın geçmişinden bahsetmiştir. Dar anlamda geriye dönüş kullanılarak, okuyucunun bilgisinde olan şeyler de tekrar hatırlatılmıştır.

---

²³ Burada balon resimleri çizilmiş. (Ç.N.)

“Dün sana mektubu postalamaya gittiğimde Isabelle’in cevabı elime ulaştı. Ah Alex, ah, Alex ben ne yaptım!

Hatırlarsan bütün bu kafa karışıklığı içinde, Isabelle’e “gitme” diye yazmıştım, beni bekle, demiştim.” (s.176)

2.3.4.Montaj Tekniği

“Montaj tekniği, bir romancının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden anonim, bireysel ve hatta ilahi nitelikli bir metni, bir söz veya yazıyı, “kalıp halinde” eserinin terkibine belirli bir amaçla katması, kullanması demektir.”²⁴ Murat Gülsoy, *Gölgeler ve Hayaller Şehrinde* romanının yapısını oluşturmak amacıyla montaj tekniğini kullanmıştır. “Beşir Fuat ile ilgili bir roman yazmalıydım.”²⁵ diyen Gülsoy, ilk Türk materyalist Beşir Fuat’ı merkeze alarak romanını inşa etmiştir. Beşir Fuat, romanın ana kahramanı Fuat’ın babası olarak okurun karşısına çıkar. Yazar, Ahmet Mithat Efendi’nin Beşir Fuat adlı eserinde bulunan bazı metinleri romanında kullanmıştır.

Fuat’ın mektuplarını yazdığı, romanı oluşturan defter Alex’in hediyesidir. Alex bu defterin başına Rimbaud’un *Sarhoş Gemi* isimli şiirini yazmıştır. Fuat yazmış olduğu mektuplarda André Gide, Gaston Leroux, Nerval gibi Fransız yazarlardan, eserlerinden bahseder ve Latince deyimler kullanır.

“Nerval’in sözlerini içimden tekrarlıyordum: “Doğu herhangi bir şeyden hiçbir zaman kuşkulamaz, orada her şey mümkündür. (...) Sonra Charles, bu yaşlı adamların çok acayip hikayeler bildiğini, onları konuşturabilirsek çok enteresan şeyler öğrenebileceğimizi söyledi. Tabii bu iş bana düşmüştü. In regione caecorum rex est luscus.”²⁶ (s.139)

Fuat, mektuplarında H.G. Wells’ten sıkça söz ederek; Mallarme, Baudelaire gibi Fransız simbolist şairlerden alıntılar yapar.

---

²⁴ Tekin, (2012), s.265.

²⁵ Yağmur Yağmur’un Murat Gülsoy’la yaptığı röportaj, (2014), “*Bu Bir Özgürleşme Mücadelesi*”, BirGün gazetesi, İstanbul, s.15.

²⁶ (Lat.) Körler ülkesinde tek gözlü biri kraldır. (Ç.N.)

“Wells Usta’nın da dediği gibi: Dün düştük ama bugün kalkacağız.” (s.168)

“Ama itiraf etmeliyim şarap aşkın en sadık dostu! Her zaman Mallarme:
Ten hüznüldür heyhat! Ve okudum bütün kitapları
Kaçmak! Oradan kaçmak! Hissediyorum ki bütün kuşlar sarhoş
Bilinmez köpüklerin ve gözlerin ortasında uçarak²⁷” (s.49)

Yazar, kullanmış olduğu farklı tekniklerle romanı zenginleştirmiştir. Romanının sanatsal yönünü ve dönemle ilişkisini güçlendirmek için de montaj tekniğine başvurulmuştur.

Yazar kimi zaman Fuat aracılığıyla kimi zaman da yayıncı vasıtasıyla İstanbul hakkında bilgilere yer vermiştir. Fuat İstanbul’da gezdiği süre boyunca çeşitli hikayeler öğrenerek, mektuplarında bu hikayelerden bahseder.

“Bu noktada, sabahın erken saatleri olmasına rağmen kayıkçının da sarhoşluktan dilinin dolandığını hesaba katarak dinlemelisin Alex. Üstelik bütün İstanbul kendini Ramazan bayramının kutsal havasına teslim etmiş görünürken...

“Sultan Murat’ın veziriyle beraber böyle bir sandala binisi geliyor. Sandalda da o dönemin meşhur falcılarından biri var, üstelik de sarhoş. Kayıkçıyla bir yandan içiyorlar, bir yandan söyleşiyorlar. Dördüncü Murat hiddetlenecek gibi oluyor ama sonra falcının namını duyunca bir denemek istiyor, bakalım hakikaten bir hikmet sahibi midir yoksa bir şarlatan mı? Söyle bakalım falcı, Sultan Murat nerededir şimdi, diyor. Falcı çok yakınımızdadır, diyor. Ne kadar yakınımızdadır, diye üsteliyor sultan. Falcı, sultanın suratına bakıyor, bu kayıktadır, diyor: Kim olduğu ortaya çıkınca, demek benim emirlerime karşı gelir, içki içersiniz, diye hiddetleniyor sultan. Af diliyorlar ama boşuna. Bir şartla diyor, sultan, madem fal denilen işte ustasın, sana bir fırsat veriyorum, şehre hangi kapıdan gireceğimi bilersen canını bağışlarım. Tamam ama bir kâğıda yazayım, kapıdan girince açıp okuyun, bilememişsem cellatlar boynumu vursun, diyor falcı... Sultan, falcının yazdığı kâğıda bakmadan dörde katlayıp cepkenine yerleştiriyor. Ardından karaya çıkıyor, ustabaşlarına haber salıyor, hepsini çağırıyor, surlarda yeni bir kapı açtırıyor. Sultan o kapıdan girdikten sonra falcıyı mat ettiğine inanarak vezirine kâğıdı fırlatıyor, oku

---

²⁷ La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres. / Fuir! là-bas fuir! Je sens que des oiseaux sont ivres / D'être parmi l'écume inconnue et les cieux! (Ç.N.) (...)

bakalım, sahtekâr ne yazmış, diye soruyor. Vezir yazılanı okuyunca beti benzi soluyor. Sultan ne yazıyor, diye gürlüyor. Vezir titreyen sesiyle falcının yazdığını okuyor: ‘Sultanım Yeni Kapı’nız hayırlı olsun.’ ” İşte böyle sevgili Alex.” (s.159,160)

Romanda sanat ve felsefe dallarındaki farklı görüşler de karakterler aracılığıyla verilmiş, yazar diyalog tekniğini kullanarak karakterlerin görüşlerine Fuat’ın mektuplarında yer vermiştir. Romanda aynı zamanda mitolojik hikayelerden de sıkça söz edilir.

“(…) Charles ortaya bir soru attı: Sanatçı kime denir? Hakiki sanatçı kimdir? Belki senelerdir birbirlerini tanıyor olmanın getirdiği bir kolaylıkla Evelyn, Charles’ın sorusunu en hızlı şekilde idrak etti ve hemen ilk sözü aldı.

“Bence en saf sanat müziktir, sanatların en yüksek mertebesidir; insan dilinden, düşüncesinden azade, kendi başına bir güzelliştir. Müzik bütün insanlığın inancı, düşüncesi, eğitimi ne olursa olsun hiç ayırmadan harekete geçebilir. Sanatçı Orpheus’tur. Biliyorsunuz, onun müziği dağları, taşları, ağaçlar ve hayvanları baştan çıkarır. Ama ne acıdır ki Orpheus’un hikayesi ölümden geçer. (...)”

Evelyn’in yüzündeki esrarlı ve hüzünlü ifadeye dalıp gitmişim ki Margaret lafa karıştı, Charles’ın gözlerinin içine baka baka, tatlı bir sesle anlatmaya başladı.

“Benim bildiğim en büyük sanatçı heykeltıraş Pygmalion’dur. Fildişinden bir kadın heykeli yapar. O kadar güzeldir ki yarattığı kadın, yaşayan hiçbir kadın onun kadar güzel, onun kadar çekici, onun kadar âşık olunası değildir. (...) Sanat taş a can vermektir.” (...)

Marcel gözlüğünü çıkarıp uzun uzun sildikten sonra yeniden taktı, kurbağaya dönüştü. O da Charles’ın gözünün içine bakarak konuşuyordu.

“İkisi de değildir bana kalırsa. Ne müzikle baştan çıkararak Orpheus ne kendi yarattığı eserle büyülenen Pymalion. En büyük sanatçı en maharetli olandır. İlle de mitolojiden bir figür isterseniz ben Arakhnea derim. Müthiş bir örgücüdür, o denli karmaşıktır ki yaptığı örgüler Athena’nın kıskançlığına hedef olur. Akıl ve savaş tanrıçası ceza olarak bir böceğe dönüştürür onu. Örumceğe...” ” (s.164-166)

2.3.5.Diyalog Tekniği

İki veya daha fazla kiři arasında geçen konuşma faaliyetine diyalog denmektedir. Fuat'ın Alex'e yazmış olduğu mektuplardan oluşan Gölgele ve Hayaller şhrinde romanında, sadece Fuat'ın içinde bulunduğu veya tanık olduğu diyaloglar bulunmaktadır. Mektup tekniğinde diyaloglara fazla yer verilmemekte, mektubu yazan kiři diyalogları özetlemektedir. Bu romanda yazar, romanın dūřünsel dokusunu zenginleştirmek ve anlatımı tekdüzelikten kurtarmak için diyalog tekniğinden yararlanmıştır. Mektupların inandırıcılığını yitirmemesi için diyaloglara fazla yer vermemiştir.

Fuat, Charles ile tanışmalarını özetler; fakat Charles'ın İstanbul'a bakış açısını yansıtan cümleyi direkt olarak aktarır.

“Sarhoş gibi ydim, kendimi toplamam zaman aldı. Bize yardım eden adamları tanıştığ, adı Charles. Fazla detaya girmeden İstanbul'da yaşayan üst düzey İngilizlerden biri olduğunu hissettirdi. L'Illustration dergisi için çalıştığımızı duyunca bize olan dikkati arttı ya da bana öyle geldi.

“İnanın dostlarım, bu şehir şu anda dünya üzerindeki en enteresan yerdir. İnsanlığın geçirdiği bütün aşamaları bu şehirde bir gün içinde yaşayabilirsiniz. Misal, bugün yüzlerce sene evvel tatbik edilen bir ayine şahitlik ettik, akşama Tepebaşı'nda son moda operetlerden birini seyredebiliriz.”

Böyle dedi. Biz de ona Dersaadet tarafında yaptığımız turu anlattık, Ayasofya'dan bahsettik, sohbet gitgide koyulaştı.” (s.111)

Gölgele ve Hayaller řhrinde'de diyalog tekniđiyle karakterlerin dūřünce ve felsefelerinin yansıtılması sađlanır. Karakterlerin; Türk kùltürü, sanat ve deđiřim ile ilgili dūřünceleri diyalog tekniđiyle verilir.

“Ben cevap veremiyorum, Evelyn üsteliyor, soruyor: “İnsan her gün biraz değişir, değil mi? Peki ne zaman tamamen başka biri olur?” Anlat ona, diyor Charles. Evelyn anlatıyor: “Atina'nın kurucu krallarından biridir Theseus. Efsanevi bir kahraman. Öyle çok sevilen bir kral ki, öldükten sonra bile onu Girit'ten eve getiren gemi saygıyla muhafaza ediliyor. (...) Ama Atinalılar gemiye iyi bakıyorlar. Eskiyen yerlerini tamir ediyorlar, artık içe yaramayan parçalarını yenileriyle değiştiriyorlar.

(...) Öyle ki geminin değişmemiş tek bir parçası kalmıyor. Bir gün Atinalılar şu soruyu tartışmaya başlıyorlar; bu gemi halen Theseus'u Girit'ten getiren gemi midir?" (...)

"Hayır değildir," diyorum. (...)

Marcel itiraz ediyor.

"Bence aynı gemidir. Tek tek parçalarının değiştirilmesi gemiyi değiştirmez. Theseus'u taşıyan gemi bir bütündür."

Tartışmaya başlıyoruz.

"Bunu sen söyleme bari Marcel," diyorum. "Bu basbayağı geminin bir ruhu olduğunu iddia etmektir." (...)

Charles, Evelyn'e göz kırpmıyor:

"Hem o gemidir hem değildir, değil mi Evelyn?" (...)

"Zaman bizi değiştiriyor. Her gün bir parçamız değişiyor; yediğimiz, içtiğimiz vücudumuza katılıyor, yılanların deri değiştirmesi gibi eskiyen kısımlarımız ölüp gidiyor, yerlerine yenileri geliyor. Her geçen gün eski halimizden uzaklaşıyoruz. Bilim belli bir süre içinde bütün hücrelerimizin yenilendiğini söylüyor. Peki ama biz o zaman başka birine mi dönüşmüş oluyoruz? Aynı kaldığımızı da iddia edemeyiz. Söyley misiniz Mösyö Fuat, sizin ne kadarınız Paris'ten yola çıktığımız günkü Fuat?"

Cevabı bilmiyorum Alex. Değiştiğimi hissediyorum." (s.135,136)

Romanlarda diyalog tekniğiyle karakterlerin davranış biçimleri, dil ve üslupları ile kültürleri yansıtılır. Gölgeler ve Hayaller Şehrinde'nin mektup-roman olması sebebiyle diyaloglar Fuat'ın dil ve üslubunu yansıtmaktadır.

Halide'nin Fuat ile diyalogu romanda verilmiş, Halide'nin cümleleri Fuat'ın dilinden mektuba aktarılmıştır.

"O zaman gözyaşları içinde anlattı.

"Baban annenden önce iki kere evlenmiş. İlk karısı da galiba bir paşa kızymış. Ondan bir oğlu olmuş. Adı Cemil. Sonra başka bir kadınla evlenmiş. Adı Şaziye. Cağaloğlu Yokuşu'nda bir evleri vardı. Ondan da bir oğlu olmuştu, belki senden biraz daha büyük, adı Selim."

"Bu insanlar..."

"Evet, onlar senin ağabeylerin." (s.188)

2.4.GÖLGELER VE HAYALLER ŞEHRİNDE ROMANINDAKİ POSTMODERNİST ÖGELER

2.4.1.Metinlerarasılık

Her metnin kendisinden önce yazılmış metin veya metinlerle ilişkisi bulunmaktadır. “Metinlerarasılık” kavramını ilk kez kullanan Julia Kristeva, metin incelemesi yaparken, metinlerarası düşünmek gerektiği görüşündedir. Yazar, okumuş olduğu metinlerden bilinçli veya bilinçsiz olarak etkilenecek kendi anlam dünyasını şekillendirir. Dolayısıyla her metin, kendinden önce yazılmış metinlerden tamamıyla bağımsız değildir.

Büyülü gerçekçilik akımının önde gelen sanatçılarından biri olan Jorge Luis Borges şöyle der: “Geçmişin bütün edebiyatı bir gelenektir ve biz belki yazılmış olanların olsa olsa bazı ufak tefek, son derece mütevazı çeşitlemelerini deneyebiliriz. Anlatmamız gereken öykü aynıdır, ancak biraz farklı olarak belki tonunu hafifçe değiştirerek, o kadar.” La Bruyère' in söylediği gibi, "Her şey daha önce söylenmiştir". Metinlerarasılık, başka metinlere ait unları olduğu gibi aktarmak değil, metinsel bir değişim süreci, yazılmış olan metnin işlenmesidir.

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında açık ve kapalı olarak metinlerarasılık bulunmaktadır.

M.F.A. mahlaslı avukatın, Fuat'ın mektuplarını yazdığı defteri bulma hikayesiyle başlayan romanın girişindeki bu hikaye, Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar romanındaki çerçeve hikayeye benzerlik gösterir. M.F.A., Sahaflar'da bulunduğu defterin tercümesini yapar ve tercümenin yayımlanma olasılığına karşı tercümenin başına bir ibare yazar. Tutunamayanlar romanında ise adı belirtilmemiş olan gazeteci çekmecesinde Turgut Özben'in kendisine yazmış olduğu mektubu ve bir eserini bulur. Gazeteci, Turgut Özben'in kendisinden yayımlamasını istediği bu eserde bazı isim değişiklikleri yaptıktan sonra kitabın basılmasını sağlar. İki romanda da mektupları/eseri aktaran ikinci bir yazar okuyucunun karşısına çıkar.

“Bir gün, Sahaflar'da yine eski kitapları kurcalarken, beni artık son derece iyi tanıyan dükkânın sahibi yanıma yanaştı ve deri ciltli acayip bir defter çıkarıp önüme koydu. Bak bakalım, yazısını sökebilecek misin, dedi. (...) O sırada içimden bir şey dürttü, belki mektuplarda geçen kimi isimler, belki defterin ilk sayfasındaki süslü elyazısı şiir, bilemiyorum, sebebini tam söyleyemem, defteri almaya karar verdim.

(...) Bu sebeple defterde yazanları tercüme etmeye karar verdim.” (Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, s.10)

“Gazeteye döndüğüm gün, masamın çekmecelerini karıştırırken büyük bir pakete rastladım; ben ayrıldıktan kısa bir süre sonra gelmiş ve orada unutulup kalmış. Paketten, bir mektup ve büyük bir kısmı elle yazılmış sayfalar çıktı. (...) Kendisinin kaybolmuş bir insan olduğunu belirtiyor ve dünyayı benim aracılığım, yazılmasında birçok insanın payı olan bir ‘eser’ gönderdiğini söylüyordu. (...) Sonunda kitabın değişmeden basılmasını sağladım.” (Tutunamayanlar, s.17-19)

Gölgeler ve Hayaller Şehri ile Tutunamayanlar romanlarındaki metinlerarası diğer bir unsur ise, romanları yayımlayan bir yayıncının varlığının belirtilmesidir. Gölgeler ve Hayaller Şehrinde yer yer yayıncı ve çevirmenin notlarına yer verilmiş, Tutunamayanlar romanında ise çerçeve hikâyenin ardından “Yayımlayıcının Açıklaması” başlığı altında yayıncı açıklama yapmıştır.

Fuat’ın yolculuğuyla başlayan mektuplarda, Fuat yolculuk sırasında adeta başka birine dönüşür. “Her yolculuk hikayesi aynı zamanda bir dönüşüm hikayesidir.”²⁸ Paris’in artık kendisine verecek bir şey olmadığını düşünen Fuat’ın, görevi nedeniyle İstanbul’a yaptığı yolculuğun asıl sebebi, hiç tanımadığı babasının izini sürmektir. İstanbul’a gelerek kimlik sorununun kökenine inen Fuat, babası hakkındaki gerçekleri öğrenir. “Değiştiğimi hissediyorum. Marsilya’da gemiye binerken aklımdakiler; endişelerim, ümitlerim, hislerim, hatta annemin yası her geçen gün değişiyor, farkındayım.” (s.137) diyen Fuat artık Paris’ten yola çıkan genç adam değildir.

Orhan Pamuk’un Kara Kitap adlı eserinin kahramanı Galip ise kaybolan karısı Rüya’yı aramaktadır. “Galip, baba figürü olarak da algıladığı Celal’i bulmaya (ve bu şekilde Rüya’ya ulaşmaya) çalışırken Celal’in yerine geçer.”²⁹

Murat Gülsoy’un da belirttiği gibi yolculuk, metinler arasındadır. Fuat babasının, Galip ise Rüya ve Celal’in izini sürerken içsel bir yolculuğa çıkmıştır. Her iki romanda da arayış sürecindeki kahramanların dönüşüm hikayesi anlatılır.

²⁸ Murat Gülsoy, (2004), *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık*, Can Yayınları, İstanbul, s.338.

²⁹ Murat Gülsoy, (2014), *602. Gece Kendini Fark Eden Hikâye*, Can Yayınları, İstanbul, s.219.

Galip ve Fuat “kendisi olamayan” karakterlerdir. Fuat, Paris’te Fransız kültürüyle yetiştirilmiş bir Türk’tür. Paris’teki tanıdıklarına kendini Franck Chausson olarak tanıtan ve kimliğiyle ilgili yalan söyleyen Fuat, ilk defa yolculuk sırasında hakiki adı olan Fuat’ı kullanır.

“Yine aynı his: bu ben değilim, “benim yapmam gerekenleri dosdoğru yerine getiren bedenim bu, şimdi işte üzgün görünmeli, başımı eğmeli, gözleri dolmalı, evet doğru yapıyor rolünü” hissi.” (Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, s.186)

Kara Kitap’ın kahramanı Galip ise kendisi olamamasının nedenlerini arar ve Celal’i de bu sebeplerden biri olarak görür. Celal “Kendim Olmalıyım” isimli köşe yazısında; kendi olamayışından, insanların kendisinin önünde engel oluşturduğundan bahseder.

“Kendim olmalıyım, diye tekrarlıyordum, onlara hiç aldırmadan onların seslerine, kokularına, isteklerine, sevgilerine ve nefretlerine aldırmadan kendim olmalıyım ben, kendim olmalıyım, diye tekrarlıyordum, sehpanın üzerinde memnun duran ayaklarıma ve tavana doğru üflediğim sigara dumanına bakarak; çünkü kendim olamazsam onların olmamı istedikleri biri oluyorum ve onların olmamı istedikleri o insana hiç katlanamıyorum ve onların olmamı istedikleri o dayanılmaz kişi olacağıma hiçbir şey olmayayım ya da hiç olmayayım daha iyi, diye düşünüyordum, (...) akşam eve döndüğümde olmak istemediğim bu kişinin sözlerini nasıl söylediğimi kendime işkence etmek için bir bir hatırlıyor ve "bu haftaki uzun yazımda bu konuya değindim", "en son pazar yazımda bu meseleyi ele aldım", "yarınki yazımda şunu da söylüyorum", "bu salı, uzun yazıda şunu da deşiyorum" gibi bayağı sözleri, mutsuzluktan boğulacak gibi oluncaya kadar tekrarlıyordum ki, en sonunda biraz kendim olabileyim.” (Kara Kitap, s.185,186)

James Joyce’ın Ulysses romanında Dublin, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Huzur romanında ise İstanbul kahraman gibi yer tutar. Gölgeler ve Hayaller Şehrinde’de İstanbul çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Fuat’ın kendi trajedisinin yanı sıra İstanbul’da kendi trajedisini yaşamaktadır. İstanbul bu romanda da bir kahraman gibi okurun karşısına çıkar. İstanbul; zamanın ve aklın ötesinde, fethedilemez, özel bir şehirdir.

Kara Kitap'ın ana kahramanı Galip, Rüya ve Celal'i bulmak için şehrin işaretlerini, sırlarını çözmeye çalışırken Fuat ve arkadaşları, hazırladıkları kitap için şehrin sırlarını araştırmaktadırlar.

Fuat, Marcel ve Charles “İstanbul'un Esrarengiz Hikayeleri” ya da “İstanbul'un Sırları” adını verdikleri kitap için İstanbul'un çeşitli yerlerine geziler yaparken, Ayasofya'nın yanındaki sarnıçlardan birine girerek yeraltına inerler. Yeraltına yaptıkları bu yolculuk, Kara Kitap'ta “Beni Tanıdınız mı?” adlı bölümde Galip'in bir grupla birlikte Bedi Usta'nın torunun işlettiği Merih Manken Atölyesi'ne giderek, dehlizlere inişini hatırlatır.

“Şeytanın çürük dişleri gibi düzensiz taşlardan ibaret bir merdivenle karanlığın içine doğru iniyorduk. Bir yer geldi, merdiven bitti, elimizdeki cılız fenerlerin ışığını yutan karanlık bir yeraltı deniziyle karşılaştık. Sonsuza doğru giden bu denizin üzerinde yükselen sütunlar burası hakkındaki efsaneleri doğrular gibiydi. Mermer sütunlar arasında sessizce bekleyen bu karanlık su Styx'e³⁰ benziyordu. Eğer bu ölümler ırmağıysa, biz kimin peşinden yeraltına iniyorduk?” (Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, s.144)

“Böylece, rehber, ‘misafirlerine’, Haliç'in öte yakasında bundan bin üç yüz altı yıl önce, Attila'nın saldırısından korkan Bizanslılarca açılıp, bir ucu ta bu yakaya ulaşmış dehlizin ağzını gösterirken ve bu ağızdan elde bir lamba içeri girerseniz, göreceksiniz iskeletlerin ve bu iskeletlerin bekçilik ettiği ve bundan altı yüz yetmiş beş yıl önce, Latin istilacıların saklanmış hazinelerin ve örümcek ağlarından gözükmeyen masalarla sandalyelerin hikayesini öfkeyle anlatırken rehber, Galip bu görüntülerin ve hikayelerin işaret ettiği bir bilmeceyi çok eskiden Celal'in yazılarının birinde okuduğunu düşünüyordu.” (Kara Kitap, s.195,196)

Metinlerarasılığın sıkça kullanılmış olduğu Kara Kitap'ta bahsi geçen yeraltı dehlizleri, Dante'nin İlahi Komedi adlı eserindeki “Cehennem” bölümünden esinlenerek yazılmıştır.

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında, Kara Kitap'a açık olarak gönderme de yapılmıştır. Fuat ve Marcel karşıya geçmek için kayığa bindiklerinde

---

³⁰ Styx, Antik Yunan mitolojisinde dünya ile yeraltını ayıran ırmaklardan biri. (Y.N.)

kayıkçı Todori, yol boyunca çeşitli hikayeler anlatır. Todori'nin anlattığı hikayelerden biri de Kara Kitap'ın “Boğaz'ın Suları Çekildiği Zaman” adlı bölümünde geçen Boğaz'ın sularının çekilmesiyle oluşan kıyamet manzarasıdır. Todori'nin bahsetmiş olduğu “kara kitap” Kur'ân'da günahların yazıldığı kitaptır; yazar, tevriye sanatını kullanarak Orhan Pamuk'un Kara Kitap adlı eserine gönderme yapmıştır.

“ “Daha bilmediğiniz çok şey var, çok... Bu Boğaz neler yutmuştur bugüne kadar bilir misiniz! Bu Boğaz'ın suları kurulduğundan beri böyle kaynar da kaynar. Ama bir gün, İsa Mesih yeryüzüne inmeden hemen önce, alametler belirdiğinde, işte o zaman bu Boğaz'ın suları çekilecek, deniz yuttuğu ne varsa geri verecekmiş... Hepsi bir bir yazıyormuş kara kitapta...” Hangi kara kitap olduğunu sorduysak da söylemedi Todori.” (Gölgeler ve Hayaller Şehrinde, s.158)

“ ‘Boğaz’ dediğimiz o cennet yer, kara bir çamurla sıvalı kalyon leşlerinin, parlak dişlerini gösteren hayaletler gibi parladığı zifiri bir bataklığa dönüşecek. Sıcak bir yaz sonunda ise, bu bataklığın, küçük bir kasabayı sulayan alçakgönüllü bir derenin tabanı gibi yer yer kuruyup çamurlaşacağını, hatta binlerce geniş borudan şelaleler gibi gürül gürül akan lağımın suladığı yamaçlarda otların ve papatyaların yeşereceğini tahmin etmek zor değil. Kız Kulesi'nin bir tepenin üstünde korkutucu gerçek bir kule gibi yükseleceği bu derin ve vahşi vadide yeni bir hayat başlayacak.” (Kara Kitap, s.24,25)

Doğu-Batı meselesi birçok romana konu olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay ve Orhan Pamuk'un eserlerinde sıkça karşılaştığımız Doğu-Batı karşıtlığı, Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanının konusunu oluşturan temalardandır.

2.4.2.Üstkurmaca/Oyun

Üstkurmaca tekniklerinden biri olan “metnin kuruluş hikayesinin roman içinde kurgulanması tekniği” Gölgeler ve Hayaller Şehrinde adlı eserde de uygulanmıştır. Roman, “Ey Okur, Her şey 1968 senesinde başladı.” girişiyile başlar. Asıl hikâyeyi oluşturan Fuat'ın mektupları kurgusal bir oyunla avukat tarafından

okuyucuya aktarılır. M.F.A. mahlaslı avukat Sahaflar Çarşısı'nda, içinde Fuat'ın mektuplarının yazılı olduğu defteri bulur ve tercüme eder.

Mektuplarda bazı sayfaların birbirine yapışmış olması, mürekkebin silinmesi ya da yazının okunmaması sebebiyle çeviride -yazarın kasıtlı olarak yaptığı- kesintiler bulunur. Çevirmenin ve yayıncının dipnotlarıyla okuyucu yönlendirilerek, mektupların çeviri-metin olduğu hatırlatılır. Yazarın kasıtlı olarak yaptığı bu oyunlar, postmodern anlatılarda sıkça karşımıza çıkar.

“Roman içinde roman” tekniği olan “mise en abyme”³¹ üstkurmaca tekniklerinden biridir. Mise en abyme, Gölgele ve Hayaller Şehrinde romanında da kullanılmıştır. Fuat, rüyasında romanla aynı ada sahip olan “Gölgele ve Hayaller Şehrinde” adlı kitabı teslim ettiğini görür.

“Uyudum. Gördüğüm rüyalar her zamankinden çok daha canlıydı. Önce Mösyö Girard'ın ofisindeydim.

Gölgele ve Hayaller Şehrinde adlı bir kitabı teslim ediyordum. Elinin tersiyle itiyor, olmaz, diyor, kesinlikle olmaz.” (s.196)

Gölgele ve Hayaller Şehrinde romanında yazar, üslup ve sözcük oyunlarından yararlanmıştı. Fuat'ta psikolojik değişimlerin başlamasıyla, Fuat'ın mektuplarında kullandığı dil ve üslupta değişir, cümlelerde kopukluk görülür. Fuat, mektuplarını yazdığı deftere çeşitli resimler çizmeye başlar.

“Ağzımdan burnumdan buhar tütüyordu. Ayaklarım taşlarda parçalandı. Birileri yolumu kesti. Yüzleri karanlıkta parlıyordu, bıyıkları sarkık. Dövdüler. Hepsi bana karşı Alex. Ama yılmadım. Nana'nın kapısına vardım. O beni anlardı. Üstüm başım çıplak.

[...]”³² (s.274)

Yazarın; romanın oluşumuna, tekniğine veya edebiyata dair sorunların üzerinde durması üstkurmaca yapısını oluşturan tekniklerden biridir. Yazma eylemi üzerine düşünen Murat Gülsoy, Fuat'ın Alex'e yazdığı mektuplar aracılığıyla yazma eylemi hakkındaki görüşlerine yer vermiştir.

³¹ Fransızca anlamı “sonsuzluğa düşüş” tür. Türkçe'ye “erken anlatı” olarak çevrilmiştir.

³² Burada köpek başları çizilmiş. Sivri dişli ağızlar, korkunç gözler. (Ç.N.)

“Yazı yazmak çok tuhaf bir şeymiş, şimdi fark ediyorum. Aslında yazarken yaşayamıyor insan. Hayatını askıya alıyor.” (s.27)

“Belki de yazmak insanın içindeki gizli tarafları ortaya çıkarıyor, kim bilir?” (s.33)

2.4.3.Tarih

Postmodernist yazarlar eserlerinde tarihi bireysel bakış açısına göre oluşturmuş, öznel olarak değerlendirmişlerdir. Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında tarihi olaylar; II. Meşrutiyet’in ilanı sonrası İstanbul’un genel durumu, Prens Sabahattin’in düşünceleri ve faaliyetleri gerçek tarihle örtüşmektedir. Fakat bu durum tarihsel dönemi anlatmak amacıyla tasarlanmamış, yazar romanın arka planını oluşturmak amacıyla tarihi, günümüz bakış açısıyla yorumlamıştır. Murat Gülsoy, Ahmet Mithat Efendi ve M. Orhan Okay’ın Beşir Fuat hakkında yazmış olduğu kitaplardan edindiği bilgiler doğrultusunda Beşir Fuat’ın hayatına Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında yer vermiştir. Yazar postmodern anlatıda olduğu gibi gerçeği yeniden yorumlayarak Beşir Fuat’ın gerçekte olmayan Fuat isimli oğlunun mektuplarından oluşan bir roman tasarlamıştır.

“Tarihyazımcı postmodern romanların en dikkat çekici özelliği tarihsel kişilikleri kurmaca kişiliklerle kaynaştırmasıdır. Böylece kurmaca kişiler tarihselleşirken, tarihsel kişiler metinselleşmektedir.”³³ Tarihsel bir kişilik olan Beşir Fuat ve romanın kurmaca kahramanı olan oğlu Fuat karakteri Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında bir araya getirilmiştir.

“Aslında çok enteresan. Ateist bir Müslüman... Eğer dini inancı olsaydı, her şeyin kader olduğunu düşünecekti, canına kıymayacaktı. Ama anladığım kadarıyla babanız bir materyalistmiş, hatta çok koyu bir bilim mistiği! O yüzden de bilimin söylediğine inanıyor. Bilim de diyor ki, delilik anneden oğula tevarüs eder. Baban da buna inanıyor. Bu yüzden dengesini kaybediyor. Ne acayip bir iş.” (s.265)

---

³³ Serpil Oppermann, (2006), *Postmodern Tarih Kuramı: Tarihyazımı, Yeni Tarihselcilik ve Roman*, Phoenix Yayınevi, Ankara, s.236.

2.4.4.Sembol

Sembol, dış dünyada var olan somut ve soyut kavramlarla aralarında çeşitli bağlantılar kurarak, tek başına anlam taşımayan unsurlardır. Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında çeşitli semboller kullanılarak kahramanın bilinçaltı okuyucuya yansıtılmış ve romanın kurgusu şekillendirilmiştir.

2.4.4.1.Rüya

Zihnin rüyalarda yaptığını yaratıcı bulan ve kurmaca yapmayı uyanıkken rüya görmeye benzettiğini söyleyen Murat Gülsoy, Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında semboller dilinin görüntüsü olan rüyalar aracılığıyla karakterin bilinçaltındaki düşünceleri okuyucuya sunmuştur. Fuat'ın gördüğü rüyalar, Gölgeler ve Hayaller Şehrinde'nin psikolojik zeminini oluştururken, romanın atmosferinde ve kurgusunda da önemli bir yere sahiptir. Semboller, Fuat'ın bilinçaltını yansıtan rüyaların içinde gizlenerek sunulur.

Rüya, pek çok sanatçı tarafından yaratıcı bir imkân olarak değerlendirilmiş ve kullanılmıştır. “Romantiklerin, Freud'dan önce el yordamıyla araştırdıkları ruhun olanakları arasında rüyalar özel bir yere sahiptir. Tanpınar kimi zaman gerçekliği rüya atmosferinde tasvir eder, kimi zaman da doğrudan rüyayı anlatının merkezine koyar.”³⁴ Jorge Luis Borges, rüyaların hikayeler için bir rehber olduğunu düşünmekte ve eserlerinde rüya ögesini sıkça kullanmaktadır. Freud, Rüyaların Yorumu adlı eserinde rüyaların bilinçaltında yatan duyguların dışa vurumu olduğunu belirtmiştir.

Romanda Fuat'ın rüyaları, Marsilya'dan gemiye binmesiyle başlar. Rüyalarda simgeler, duygular ve hatıralarla örülmüş bir yapı vardır. Fuat mektuplarında Alex'e, rüyaların ikinci hayat olduğunu ve hakikati söylediğini yazar.

“Burası sultanın şahsına ait bir iskelenin olduğu yerd. Boğaziçi'nin mavi sularında saltanat kayığıyla gezdikten sonra gözlerden uzak bu sahilden gizlice karaya çıktığını biliyordum rüyada. Saraya yürürken de canı sıkılmasın, gözü eğlensin diye dünyanın uzak yerlerinden getirilmiş dev ağaçlar, kırmızı, turuncu, eflatun meyveleriyle insana her an sürpriz yapmaya hazır bodur çalılar, hoş kokulu

---

³⁴ Murat Gülsoy, (2014), 602. *Gece Kendini Fark Eden Hikâye*, Can Yayınları, İstanbul, s.108.

çiçekler ve tuhaf hayvanlarla süslenmiş bu gizli yolda yürüyordum. İskele görünmüyordu, ben bu engebeli bahçede kaybolmuş gibi dolanıyordum. Fakat yürüdükçe burada hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını anlıyordum. (...) Daha da garibi, bazılarının yarı hayvan yarı çalı ya da çiçek olmasıydı. Demek hayvanlarla otlar arasında da melez cinsler olabiliyormuş, diye düşündüğümü de hatırlıyorum. (...) Sultan Hamit ölmüştü ve bu melez mahlukat sahihsiz kalmıştı. Ben ölüp gitmiş sultan için değil de ait oldukları yerden kopartılmış ve sonra da burada unutulmuş bu şanssız hilkat garibeleri için üzülyordum. O kadar sahihsiz ve çaresizdiler ki...” (s.17,18)

İstanbul’un çok kültürlü yapısı Fuat’ın bilinçaltı aracılığıyla, sembollerle yansıtılır. Yarı Batılı yarı Doğulu hisseden Fuat’ın rüyasındaki yarı hayvan yarı çalı ya da çiçek olan melez cinsler, Fuat’ın kendisini melez olarak görmesini sembolize eder. Fuat’ın sultanın ölümüyle sahihsiz kalan mahlukatlar için üzülüğü, annesinin ölümü sonrasında aidiyet hissini kaybetmiş olan Fuat’ın içinde yaşadığı hüznün bir yansımasıdır.

“Rüyamda Feride evleniyor. Üniformasıyla Jacques, annem, Victor, herkes hakikatte olduğu gibi varlar. Hatta rahip bile aynı, çiçek bozuğu suratında her an patlayacak gibi duran mor burnuyla, lafları yuvarlamasıyla, her şeyiyle aynı. Ama burası kilise değil, bizim İstanbul’daki evimiz! (...) Tam kiliseden çıkarken bir şey beni durduruyor, geride kalıyorum. Sanki herkesin çıktığından emin olmak istiyorum. Bir fısıltının peşinden gidiyorum, kilisenin ya da evin orta yerinde bir haç var ama ona bakmamaya çalışıyorum çünkü çok korkunç Alex; çünkü orada İsa, hakikaten çarmıha gerilmiş bir şekilde can çekişiyor. (...) Oysa gitgide dayanılmaz hale gelen bir sesle, “Baba...Baba...” diyor. İçimden tamamlıyorum: “Niçin beni bıraktın?” ” (s.81,82)

Fuat için Feride’nin evliliği önemli bir olaydır; fakat Fuat’ın bu rüyayı görmesindeki asıl sebep bu değildir. Türkiye’ye dönmesinin babasızlığıyla yüzleşmek anlamına geldiğini bilen Fuat’ın bilinçaltındaki bu düşünce, rüya aracılığıyla belirgin bir hale gelir. Fuat, İstanbul’a gelişiyle neredeyse her gece

rüyasında Kuzguncuk'taki evi görür. Babasını tanımamış ve babasıyla ilgili Türk olduğu dışında bilgisi bulunmayan Fuat için geçmiş, karanlıklarla doludur.

“Annem, Feride, Nana, herkes o gemide olmalıydı. Ama ben, evin içinde dolanıp duruyordum. Karanlık odaların içinde... O sırada evin içinde birinin daha olduğunu hissettim. Kimdi bilmiyorum ama oradaydı. Ondan kaçamayacağımı anladığım anda bağırarak uyandım.” (s.119)

“Arkasında gölgeler içinde duran adamı fark ettiğim an anlıyorum benim için geldiğini. Korkudan nefesim kesiliyor. Onun babam olduğunu anlıyorum.” (s.217)

Rüyanın, tekrarlama edimi için malzeme topladığı kaynaklardan bir tanesi, çocukluk dönemidir. Be sebeple Fuat rüyalarında çocukluğuna döndüğünü, çocukluğunun geçtiği evi görür.

Isabelle'in evleneceğini öğrenen Fuat rüyalarında sıklıkla annesini görmeye başlar. Isabelle'in evlenmesi, Fuat'ın onu kaybetmesi anlamını taşımakta ve bilinçaltı bu kaybı annesinin ölümüyle ilişkilendirmektedir.

“Geminin güvertesi kararıyor. Isabelle'i bulamıyorum. Orada arkası dönük, şalına sarınmış vaziyette duran bir kadın var, Isabelle olduğunu ümit ederek ona doğru yürürken adımlarım küçülüyor, küçülüyor, on yaşına dönüyorum, o kadının şalına dokunurken annem olduğunu çoktan biliyorum.” (s.153)

Fuat'ın babasından kendisine miras kaldığını düşündüğü delirme korkusu rüyalarına da yansır.

“Dün gece rüyamda seni gördüm Alex. İyileştin bak, gördün mü, çok iyisin, diyorum. Sen başını ümitsizlikle sallıyorsun. (...) Diyorum ki:

“Çıldırma istemiyorum Alex. Kendimi kaybetmek istemiyorum. Tanrıların hepsine inanmaya hazırım. İster Nasıralı İsa, bütün insanlar için acı çektiği söylenen... İster Muhammet olsun, çöl rüzgarının sesinde Tanrı'yı duyan... Hepsine inanmaya hazırım, yeter ki herkes gibi olayım.”

Sen de bana, bu mümkün değil, Fuat, diyorsun.” (s.293)

Yaşadığı kayıplar ve arkadaşlarının İstanbul'dan gidişleriyle Fuat için rüya ile hakikat birbirine karışır.

Fuat, romandaki son rüyasında Alex'i görür. Alex'in elinde haşlanmış bir yumurta vardır ve Alex yumurtanın kabuğunu dikkatlice soyar. Yumurtanın içindeki küçük insan cenini, Fuat'ın yeniden doğuşunu sembolize etmektedir. Fuat babasının kim olduğunu öğrendikten sonra zamanla değişerek farklı bir insana dönüşür. Yeni birine dönüşüm, Fuat'ın bilinçaltı aracılığıyla yumurta sembolüyle ortaya çıkar.

2.4.4.2.Kuyu

Gölgeler ve Hayaller Şhrinde romanında kuyu, Fuat'ın kaçmak isteyip de kaçamadığı geçmişine, babasına açılan kapıyı sembolize etmektedir. Gerçeği aramakta olan Fuat için cevaplar kuyuda gizlidir.

“Bahçenin köşesine vardığımda o başka dünyalara açılan esrarlı kapının, bana çocukluğumda söyleyemediği ya da söylediyse de benim anlamadığım hakikati şimdi öğrenme ümidi taşıdığım kuyu oradaydı. Koşarak yanına gittim. Diz çöktüm. Ama onun da toprakla dolmuş olduğunu görünce içimi bir korku kapladı. Bu ölümün yüzüydü.” (s.184)

Fuat hafızasının derinliklerine gömülü olan geçmişle, babasıyla yüzleşmek için kuyuya inmek ister; fakat kuyunun içi toprakla doludur. Romanın son bölümlerinde, Fuat kuyuyu temizleyerek kuyunun içine iner ve geçmişle yüzleşir; karanlık, kör kuyudan aydınlığa doğru çıkar.

“Kuyuyu tamamen kazdım Alex. Belime bir ip bağlayıp içine indim. Karanlık çamurlu zemini kazmaya devam ettim. Duvarlarda merakla kafalarını ileriye doğru uzatan kör solucanlar etimin kokusunu alıyorlardı. Bana doğru kıvrılıp bükülmelerinde şehvetli bir yan vardı. Beni kendi içlerine almaları an meselesiydi. Şu ıslak karanlığın içinde uykuya dalsam bir daha uyanmayabilirdim. Oysa yukarıda masmavi bir bahar vardı. Çıktım.” (s.292)

2.4.4.3.Takip Edilme

Fuat, kendisini izleyen birilerinin olduğunu, takip edildiğini düşünür. Fuat'ı takip eden bir insan değil Fuat'ın gölgesidir. Bu gölge Fuat'ın başkalaşım sürecini, Doğu ile Batı arasında kalmışlığını yansıtmaktadır.

“Bu arada, tuhaf bir hisse kapıldım Alex, birilerinin bizi takip ettiği gibi bir his. Kim olduğunu anlayamadım. Ama çok açık bir şekilde her hareketimizi, attığımız her adımı takip eden birilerinin varlığını hissediyordum.” (s.103)

“Limanda bir süre durup gemileri seyretmeyi aklımdan geçiriyordum ama Eminönü'ne yaklaştığımda arkamda birilerinin beni takip ettiğini fark ettim. İki kişiydiler ne yapmalıydım? İçimde uğursuz bir his vardı. Bir şeyler olacaktı. Mısır Çarşısı'nın yanından bir sokağa saptım, sonra bir başka sokağa, ardından yeni bir sokağa. Peşimdekileri atlatmıştım ama ben de kaybolmuşum.” (s.243)

2.4.4.4.Saat

Fuat'ın Galata'da kiraladığı odada ayaklı bir saat bulunmaktadır. Ev sahibi Madam Regina, Fuat'a her sabah saati kurmasını tembihler. Romanda saat, sahibini yansıtan sembolik bir öge olarak karşımıza çıkar. Fuat'ta psikolojik sorunların baş göstermesiyle birlikte saatte kendine has bir zaman göstermeye başlar.

“Ama sana yazmak için ille de bu pansiyon odasında, gecenin bir vakti gaz lambasının ışığı altında, muntazaman kurmadığım için kendine has bir zaman gösteren ayaklı saatin tiktaklarını işitiyor olmam lazım.” (s.264)

Geçmişteki izlerin peşinden giden Fuat, zaman kavramını yitirmeye başlar ve saat gibi kendine has bir zamanda, geçmişle şimdi arasında kalır.

“Başka bir zaman ait yaşadıklarımız. Hatta zamansız. Denizin üzerinde iki adam. Denizin ve göklerin insafına sığınmış iki çocuk. Sadece masallar anlatıyoruz birbirimize.” (s.299)

Fuat için İstanbul geçmiş zamanların, hatıraların başşehridir. İstanbul'un kendine has bir saati, zamanı vardır.

“Geçmiş zamanın henüz geçmemiş olduğunu, hatta asla ve asla geçmeyeceğini, zaten zaman dediğimiz şeyin de aklımızın ve hayalimizin ötesinde bir şey olduğunu hissediyor insan burada. Mekanik bir saatin zembereğinden çok, çölün kumlarına yakın...” (s.138)

2.4.4.5.Melek

Hayal ile gerçek, ölüm ile yaşam arasında dolanan kadın suretindeki melek sembolü, Osmanlı'daki hürriyeti temsil etmektedir.

Fuat, gemi yolculuğunda tanıştığı ve âşık olduğu Isabelle'i de melek olarak adlandırmaktadır. Fotoğrafçı Marcel, herkesin fotoğrafını çekmesine rağmen Isabelle'in fotoğrafını çekmemiştir, çünkü bir meleğin fotoğrafı çekilemez.

“Ama bir yandan da Isabelle var. Uzakta bir melek.” (s.147)

“Isabelle solup giden bir melek, kanatları kan içinde. Karanlıkta sönüp giden cılız bir kandil...” (s.281)

Gölgeler ve Hayaller Şehrinde romanında İstanbul'un koruyucusu olan bir melekten söz edilir. Charles, Fuat ve Marcel ile birlikte hazırladığı kitaptaki hikayeleri, bu meleğin şehrin üzerinden uçarak gördüklerini atlatması şeklinde yazma fikrini sunar. Fuat, yaşadığı hayal kırıklıkları sebebiyle meleğin varlığına inanmadığını söyler ve Charles'ın önerisine itiraz eder.

“O meleğin bütün bu mekanların üzerinden uçup gidişi olarak anlatacaktık hikayemizi, hatta onun gözünden. İtiraz ettim. O meleğin kanatlanıp barbarlara karşı şehri koruyacağına yürekten inanan Bizans Hıristiyanlarının istila günü yaşadıkları sukutuhayali hiçe saymak olurdu bu. Ne öyle bir melek korumuştur Bizans'ı ne de Müslümanlar ilahi bir emrin gereği olarak almıştı İstanbul'u.” (s.273)

Fuat'ın Alex'e gönderdiği kartpostallardan birinde de bulunan bu melek, romanın kapak tasarımında da kullanılmıştır.

Belge 5: Romanın Kapağındaki Melek

2.4.4.6. Gölgele ve Hayaller

Romanın adını oluşturan gölgeler ve hayaller, romanda işlenmiş olan temaları temsil etmektedir. Gölgele sembolüyle; geçmiş ve ölüm, ölümün hayatın karşısında yer alışı ve rüyanın ikinci hayat oluşu gibi unsurlar bir arada verilmiştir. Çocuğun babasının gölgesi olduğu kabul edilirse, gölgeler sembolü aynı zamanda Fuat'ın kimlik arayışını, babası hakkındaki sırları da temsil etmektedir. Hayal ile toplumun içinde bulunduğu durum, Fuat'ın afyon kullanması ve gördüğü sanrılar sembolize edilmiştir. Şehrin üstünde dolaşan melek gibi hayaller de şimdi ve gelecek arasında köprü oluşturur. Meşrutiyetin ilanı ile herkesin eşit haklara sahip olduğu bir Osmanlı ülkesi hayalden hakikate dönüşmektedir. İstanbul; hürriyet hayaletinin dolaştığı, Fuat'ın geçmiş yaşantısı ve yaşadığı kayıplarla bir gölgeler ve hayaller şehridir.

“Gölgeler ve hayaller şehri... İstanbul...” (s.299)

SONUÇ

Bu çalışmada Murat Gülsoy'un Gölgele ve Hayaller Şehrinde adlı eserinin incelemesinin yapılması amaçlanmıştır. Günümüzün postmodernist yazarları arasında yer alan Gülsoy, Beşir Fuat'ın Ahmet Mithat'ın yazmış olduğu gibi kötü bir örnek olmadığını, tek katmanlı değerlendirilmemesi gerektiğini ve kendi başına önemli bir hikâye olduğunu göstermek amacıyla "Gölgele ve Hayaller Şehrinde" adlı eserini kaleme alır.

Roman, Beşir Fuat'ın oğlu Fuat'ın Paris'teki arkadaşı Alex'e 1908-1909 yıllarında yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Murat Gülsoy, postmodernizmin üstkurmaca ögesinden yararlanarak romanın çerçeve hikayesini oluşturmuştur.

Fuat, Doğu ile Batı arasında kalmış, kimlik karmaşası yaşayan, melez bir gençtir. Kimlik arayışı içindeki Fuat, geçmişin izlerini sürmek amacıyla İstanbul'a gelir. Gülsoy, babasının izini sürmekte olan kahramanla, sembolik babasını tahttan indiren İstanbul arasında bir ilişki kurmuştur. Oğuz Atay ve Orhan Pamuk'un romanlarında işlenen iki kültür arasında kalma durumu Gölgele ve Hayaller Şehrinde romanında melez karakter Fuat ve Doğu ile Batı arasında bulunan İstanbul aracılığıyla konu edilmiştir.

Eserin mektup-roman türünde olması sebebiyle olaylar Fuat'ın bakış açısıyla okura sunulmuştur. Fuat'ın İstanbul seyahatini anlatan roman aynı zamanda bir dönüşüm hikayesidir. İstanbul'da yaptığı gezileri farklı açılardan inceleyen Fuat, çocukluğunu ve arada kalmışlığını sorgulamaktadır.

Fuat'ın ruhsal durumu Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı ve Freud'un Yapısal Kişilik Kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Psikolojik sorunlarının altında yatan temel sebepler incelendiğinde, Fuat'ın güvenlik, ait olma ve sevgi ihtiyaçlarının eksik olduğu sonucuna varılmıştır. Isabelle ile evlenerek bu ihtiyacını giderme çabasında olan Fuat, babası hakkında öğrendikleri sonucunda id, ego, süper ego arasındaki dengeyi kaybetmiştir.

Romandaki asli mekân olan İstanbul, Fuat için gölgele ve hayaller şehridir. II. Meşrutiyet döneminin İstanbul'unda da günümüzedekine benzer bir medeniyet çatışması yaşanmaktadır. Özgürleşme mücadelesi, 1908 yılının İstanbul'unda da günümüzün İstanbul'unda da vardır ve her dönem var olacaktır. Fuat'ın arada

kalmışlık durumu, bir yanıyla Batılılaşma m¼cadelesi içinde bir yanıyla geleneklerine bağlı olan g¼n¼m¼z toplumunda da g¼r¼lmektedir.

G¼lgeler ve Hayaller şhrinde romanında mektup, montaj ve diyalog tekniği kullanılmıştır. Yazar modern ve postmodern anlatılarda yaygın olarak kullanılan bilinç akımı ve geriye d¼n¼ř tekniğinden de yararlanmıştır.

G¼lsoy, G¼lgeler ve Hayaller şhrinde romanında Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay ve Orhan Pamuk’a g¼nderme yapmış ve yazarların bazı eserleriyle roman arasında metinlerarasılık kurmuştur. Romandaki postmodernist ¼geler; metinlerarasılık, üstkurmaca/oyun, tarih, sembol başlıklarının altında ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Romanda, Ahmet Hamdi Tanpınar’a sembolik bir g¼ndermede bulunan G¼lsoy, Tanpınar’ın romanlarında sıklıkla karşılaştığımız r¼ya ve saat sembollerine “G¼lgeler ve Hayaller şhrinde” romanında yer vermiştir. Fuat’ın bilinçaltındaki d¼ř¼nceleri r¼yalar aracılığıyla yansıtan yazar, r¼ya sembol¼yle romanın psikolojik zeminini oluşturmuştur.

KAYNAKLAR

1- KİTAPLAR

- Aktaş, Şerif, (1998), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Aktulum, Kubilay, (1999), *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınları, Ankara.
- Aydın, B.- Bilge, F.-Bilgin M.- Can, G.-Ersanlı, K.- Kılıç, M.-Kısaç, İ.-Korkmaz, İ. Küçükkaragöz, H.-Külahoğlu, H.-Öztürk, B.- Uçar, E., (2014), *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim*, Pegem Akademi, Ankara.
- Atay, Oğuz, (2005), *Tutunamayanlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Boyacıoğlu, Fuat, (2006), *André Gide'de Erken Anlatı (Mise en abyme) Tekniği*, Şahin Kitabevi, Konya.
- Burger, Jerry M., (2006), *Kişilik*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Cüceloğlu, Doğan, (1991), *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ecevit, Yıldız, (2004), *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Enginün, İnci, (2013), *Yeni Türk Edebiyatı TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E (1839-1923)*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Freud, Sigmund, (2003), *Rüya Yorumları-1.Cilt*, İlya Yayınevi, İzmir.
- Gülsoy, Murat, (2004), *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık*, Can Yayınları, İstanbul.
- Gülsoy, Murat, (2014), *Gölgeler ve Hayaller Şehrinde*, Can Yayınları, İstanbul.
- Gülsoy, Murat, (2014), *602. Gece Kendini Fark Eden Hikâye*, Can Yayınları, İstanbul.
- Günay, Doğan, (2007), *Metin Bilgisi*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Mithat, Ahmet, (2014), *Beşir Fuat*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Pamuk, Orhan, (2014), *Kara Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Parla, Jale, (2013), *Don Kişot'tan Bugüne Roman*, İletişim Yay. İstanbul.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, (2011), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Tekin, Mehmet, (2012), *Roman Sanatı Romanın Unsurları I*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

2- DERGİLER

Arslan, M. Abdullah, (2000), “Edebiyat Sosyolojisi Açısından Sodom ve Gomore Romanına Bir Yaklaşım”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı: 14, Erzurum

Çıkla, Selçuk, (2006), “MUALLİM NACİ- BEŞİR FUAD MEKTUPLAŞMASI: İNTİKÂD.”, *Hece (Mektup Özel Sayısı)*, sayı:114, Ankara.

İnci, Handan (2014 Haziran), “Gölgeler ve Hayaller Şehrinde”, *Varlık Dergisi*, sayı: 1281, İstanbul.

Narlı, Mehmet, (2002 Mayıs), “Romanda Zaman ve Mekân Kavramları”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:11, Balıkesir.

Şahin, Seval, (2014 Eylül-Ekim), “Gölge/siz ve Hayal/siz Bir Şehirde”, *YKY Kitaplık Dergisi*, sayı: 175, İstanbul.

3- ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Murat Gülsoy Biyografisi

Erişim: <http://www.iletisim.com.tr/kisi/murat-gulsoy/8212#.WKdedTvyjIV>

Erişim tarihi: 10.12.2016

Murat Gülsoy Röportajı

Erişim: <http://begenmeyenokumasin.com/murat-gulsoy-roportaji/>

Erişim tarihi: 9.04.2017

“Gölgeler ve Hayaller Şehrinde” üzerine inceleme yazısı

Bir Kahramanın Yolculuğu- Sebam Sarıoğlu

Erişim: <https://muratgulsoy.files.wordpress.com/2011/11/birkahraman.pdf>

Erişim tarihi:10.03.2017

Kitapçı Arakel Hakkında Bilgi

Erişim:<http://kitapeki.com/turkiyenin-ilk-yayinci-katalogu-arakel-kitaphanesi-esami-i-kutubu/>

Erişim tarihi:10.01.2017

Nagehan U. Eke'nin 2013 yılı aralık ayında Uludağ Üniversitesi'nde düzenlenen 6. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda sunulmuş "Murat Gülsoy'un Hikâye ve Romanlarına Sembol Dilinin Görüntüsü "Rüya"nın Penceresinden Bakmak" bildirisi
Erişim:<https://muratgulsoy.files.wordpress.com/2011/11/bursa-6-ddts-nagehan-u-ke-bildiri.pdf>

Erişim tarihi:.05.02.2017

4- TEZLER

Köker, Saniye, (2015 Haziran),” *Deneyisel Edebiyat Bağlamında Murat Gülsoy'un İstanbul'da Bir Merhamet Haftası Adlı Romanının İncelenmesi*”, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.